

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ

Кафедра фінансів та обліку

**МЕТОДИ БОРОТЬБИ З ЛЕГАЛІЗАЦІЄЮ (ВІДМИВАННЯМ)
ДОХОДІВ ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ І
ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ НА МІЖНАРОДНОМУ ТА
НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ**

кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
2 курсу денної форми навчання
ТРУБІЙ Ярослав Богданович

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент
ГОРБАН Ірина Михайлівна

Рецензент
кандидат економічних наук, доцент
КРІЛЬ Ярослава Ярославівна

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

„05” грудня 2022р., протокол № 7
завідувач кафедри фінансів та обліку

МЕЛЬНИК С.І.

(підпис)

(ПРІЗВИЩЕ та ініціали)

Львів

2022

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Інститут управління, психології та безпеки
 Кафедра фінансів та обліку
 Освітній ступінь «магістр»
 Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
 Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
 Назва освітньої програми «Фінансова розвідка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
 фінансів та обліку
 _____ Степан МЕЛЬНИК
 «01» липня 2022 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ТРУБІЯ Ярослава Богдановича

1. Тема роботи «Методи боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів одержаних злочинним шляхом і фінансування тероризму на міжнародному та національному рівнях»

керівник роботи ГОРБАН Ірина Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент
 (ПРІЗВИЩЕ, ім'я по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЛьвДУВС від «30» червня 2022 р. № 638 о/с

2. Термін подання здобувачем вищої освіти роботи «05» грудня 2022 р.

3. Вихідні дані до роботи Законодавчі та нормативно-правові документи з питань протидії легалізації злочинних доходів та фінансування тероризму, звіти відповідних державних органів, літературні джерела із зазначеної тематики, інформація з офіційних сайтів, статистичні та аналітичні дані.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Провести теоретичне дослідження способів легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом; розкрити способи легалізації (відмивання) злочинних доходів на міжнародному та національному рівнях; здійснити оцінку ризиків легалізації злочинних доходів; проаналізувати діяльність Державної служби фінансового моніторингу України за три роки; дослідити методологію та принципи роботи з протидії легалізації доходів одержаних злочинним шляхом міжнародних організацій; визначити сучасні аспекти, які допоможуть протидіяти відмиванню незаконних коштів та фінансуванню тероризму.

5. Перелік графічного матеріалу (додатків) Суб'єкти державного фінансового моніторингу, схема функцій Держфінмоніторингу, схема відмивання злочинних доходів та фінансування тероризму, схема відмивання коштів із залученням родини, схема відмивання бюджетних коштів, схема відмивання із залученням «зустрічних потоків», схема відмивання шахрайських доходів, схема відмивання коштів отриманих від кіберзлочинів, інфографіки здійснених злочинів за період 2013-2020рр., інфографік економічних злочинів за період 2016-2022рр., графік зміни рівня тіньової економіки за період 2010-2020рр., динаміка формування досьє 2017-2021 рр.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	ПРИЗВИЩЕ, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	ГОРБАН І.М.		
2	ГОРБАН І.М.		
3	ГОРБАН І.М.		

7. Дата видачі завдання «01» липня 2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Опрацювання літератури за темою роботи та складання плану	01.08.2022	виконано
2	Написання першого розділу	01.09.2022	виконано
3	Написання другого розділу	01.10.2022	виконано
4	Написання третього розділу	01.11.2022	виконано
5	Підведення підсумків та формулювання висновків	15.11.2022	виконано
6	Оформлення роботи	01.12.2022	виконано

Здобувач вищої освіти

_____

(підпис)

ТРУБІЙ Я.Б.

_____

(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

Науковий керівник

_____

(підпис)

ГОРБАН І.М.

_____

(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

АНОТАЦІЯ

ТРУБІЙ Я.Б. Методи боротьби з легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму на міжнародному та національному рівнях, - Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». –Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів 2022.

Кваліфікаційна робота присвячена вивченню теоретичних аспектів та надання практичних рекомендацій щодо покращення системи протидії легалізації доходів одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму на міжнародному та національному рівнях. Визначено чинники та здійснено оцінку ризиків легалізації злочинних доходів. Запропоновано шляхи удосконалення боротьби з легалізацією доходів одержаних незаконним шляхом та фінансування тероризму на міжнародному та національному рівнях.

Ключові слова: легалізація (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму, суб'єкт первинного фінансового моніторингу, суб'єкт державного фінансового моніторингу, протидія легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом та фінансування зброї масового знищення, підрозділ фінансової розвідки.

ANNOTATION

TRUBII Y.B. Methods of combating the legalization (laundering) of proceeds of crime and financing of terrorism at the international and national levels, - Manuscript.

Qualification work for obtaining a master`s degree in specialty 072 «Finance, banking and insurance». – Lviv State University of Internal Affairs of Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv 2022.

The qualification work includes the analysis of theoretical aspects and the provision of practical advise on improving the system of combating the legalization of processed of crime and financing of terrorism at international and national levels. Possible ways to improve the system of combating the legalization of illegally obtained income and the financing of terrorism at the international and national levels are proposed.

Keywords: legalization (laundering) of processed of crime and financing of terrorism, subject of primary financial monitoring, subject of state monitoring, countering legalization (laundering) of proceeds of crime and financing of weapons of mass destruction, financial intelligence unit.

**МЕТОДИ БОРотьБИ З ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ)
ДОХОДІВ ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ ТА
ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ НА МІЖНАРОДНОМУ ТА
НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ**

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ БОРотьБИ З ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ ТА ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ НА МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ	9
1.1 Сутність основних засад та методів боротьби з легалізацією (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму	9
1.2 Критерії ризиків легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом	17
1.3 Чинники легалізації (відмивання) доходів, одержаних незаконним шляхом та фінансування тероризму	25
Висновки до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕТОДІВ БОРотьБИ З ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ ТА ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ	33
2.1 Оцінка ризиків легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом	33
2.2 Ефективність методів боротьби з легалізацією доходів одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму на міжнародному та національному рівнях	41
Висновки до розділу 2	51
РОЗДІЛ 3 ОСНОВНІ ШЛЯХИ БОРотьБИ З ЛЕГАЛІЗАЦІЄЮ (ВІДМИВАННЯМ) ДОХОДІВ ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ ТА ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ	53
3.1 Міжнародний досвід боротьби з легалізацією (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму	53
3.2 Напрями удосконалення боротьби з легалізацією (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму на міжнародному та національному рівнях	60
Висновки до розділу 3	66
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71
ДОДАТКИ	75

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сьогоднішній час немає такої країни, яка б не стикнулася із злочинами легалізації доходів та фінансування тероризму. Таке явище не є новизною, проте воно становить серйозну загрозу фінансовій безпеці держави та її громадянам. Рівень операцій, що здійснюються в тіні, досягнув значного росту за останній час. Цей фактор змусив розробити цілі системи для протидії здійсненню таких злочинів, які вийшли за рамки окремої держави чи континенту.

Ця проблема стала актуальною для усіх країн, тому було прийнято рішення про створення нормативних актів та рекомендацій що будуть діяти на міжнародному рівні та будуть застосовуватися державами-членами згідно особливостям окремого законодавства. Кожна країна на своєму національному рівні має державний орган, який спеціалізується на протидії таким злочинам та взаємодіє з іншими країнами, дотримується міжнародних норм та рекомендацій, а також здійснює обмін необхідною інформацією через зашифровані канали. Дана сфера протидії є відносно новою та потребує постійного дослідження аспектів та методів здійснення таких злочинів.

Для написання даної кваліфікаційної роботи використано чинну нормативно-правову базу України, аналітичні та статистичні дані Національного банку України, дані служби Державного фінансового моніторингу, інформацію з офіційних джерел, інформаційні ресурси всесвітньої мережі Інтернет. Незважаючи на значну кількість праць присвячених сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом дане питання не достатньо вивчене і потребує подальшого наукового дослідження.

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає в аналізі та дослідженню методів та принципів протидії легалізації незаконно одержаних грошових коштів та фінансування тероризму, заходів проведених для

попередження таких злочинів для покращення фінансової безпеки на міжнародному та національному рівнях.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

- визначити теоретичні основи дослідження способів легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом;
- розкрити способи легалізації (відмивання) злочинних доходів на міжнародному та національному рівнях;
- здійснити оцінку ризиків легалізації злочинних доходів;
- проаналізувати діяльність Державної служби фінансового моніторингу України за три роки;
- дослідити методологію та принципи роботи з протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом міжнародних організацій;
- визначити сучасні аспекти, які допоможуть протидіяти відмиванню незаконних коштів та фінансуванню тероризму.

Об'єктом дослідження є система фінансової розвідки України.

Предметом дослідження є теоретичні аспекти та практичні аспекти розвитку національної та міжнародної систем протидії легалізації незаконно одержаних доходів.

Методи дослідження. У роботі використано сукупність різних методів наукового пізнання. Загальний підхід до визначення змісту і структури роботи ґрунтується на основі системного методу та аналізу. Метод моделювання застосовується у процесі розробки моделі формування та розвитку системи фінансової розвідки в Україні. Обґрунтування категоріального апарату та висновків здійснено за допомогою методів наукового абстрагування та узагальнення. Для підведення окремих підсумків використано метод порівняння, при побудові рисунків і таблиць використано графічний та табличний методи.

Наукова новизна одержаних результатів:

- удосконалено класифікацію методів методів протидії відмивання коштів на національному рівні;
- згруповано ризики та фактори, які безпосередньо впливають на рівень злочинів у цій сфері.

Основний зміст роботи. Перший розділ складається з теоретичних аспектів питань боротьби з легалізацією злочинних доходів та фінансуванням тероризму включаючи законодавство, чинники та критерії таких злочинів.

Другий розділ розкриває оцінку ризиків та ефективність методів боротьби з легалізації злочинних доходів, що використовується на міжнародному та національному рівнях.

У третьому розділі розкрито зарубіжний досвід сучасних напрямів удосконалення боротьби з легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота містить анотацію українською та англійськими мовами, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (40 найменувань на 3 сторінках) 7 додатків, розміщених на 17 сторінках. Загальний обсяг роботи – 75 сторінок, із них основний текст 65 сторінок, що містять 8 рисунків і 2 таблиці.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРИТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ БОРОТЬБИ З ЛЕГАЛІЗАЦІЄЮ (ВІДМИВАННЯМ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ І ФІНАНСУВАННЯМ ТЕРОРИЗМУ НА МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ

1.1. Сутність основних засад та методів боротьби з легалізацією доходів одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму на національному рівні

Діяльність будь-якого суб'єкта економічних відносин на міжнародному та національному рівнях регламентується чітко виділеними правилами (законами), які прописані на найвищому законодавчому рівні тієї країни до якої належить суб'єкт. Вони передбачають нормативно правове регулювання фінансових, податкових, облікових, та інших звітних матеріалів, які в обов'язковому порядку мають бути передані до відповідних державних органів.

Даний алгоритм та його функціонування направлений на виявлення похибок, неточності і навмисного приховування інформації, яка може нести в собі злочинний характер або становити загрозу безпеці держави та її громадянам. Виявлення правопорушників та протиправних дій вчинених з метою незаконного збагачення несе в собі кримінальну відповідальність та конфіскацію майна.

В Конституції нашої держави передбачений Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 2516-IX від 15.08.2022 [18]. За цим законом можна виділити основні аспекти такі як:

- 1) Фінансовий моніторинг – сукупність заходів, що вживаються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії, що включають

проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу [18];

- 2) Фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу – порогові фінансові операції, підозрілі фінансові операції(діяльність)[18];
- 3) Фінансування розповсюдження зброї масового знищення – надання, збір чи використання будь-яких активів для розповсюдження зброї масового знищення, за вчинення яких передбачені міжнародні санкції[18];
- 4) Фінансування тероризму – надання чи збір будь-яких активів прямо чи опосередковано з метою її використання або з усвідомленням можливості того, що їх буде використано повністю чи частково[18].
- 5) Система фінансового моніторингу складається з первинного та державного рівнів.[18]

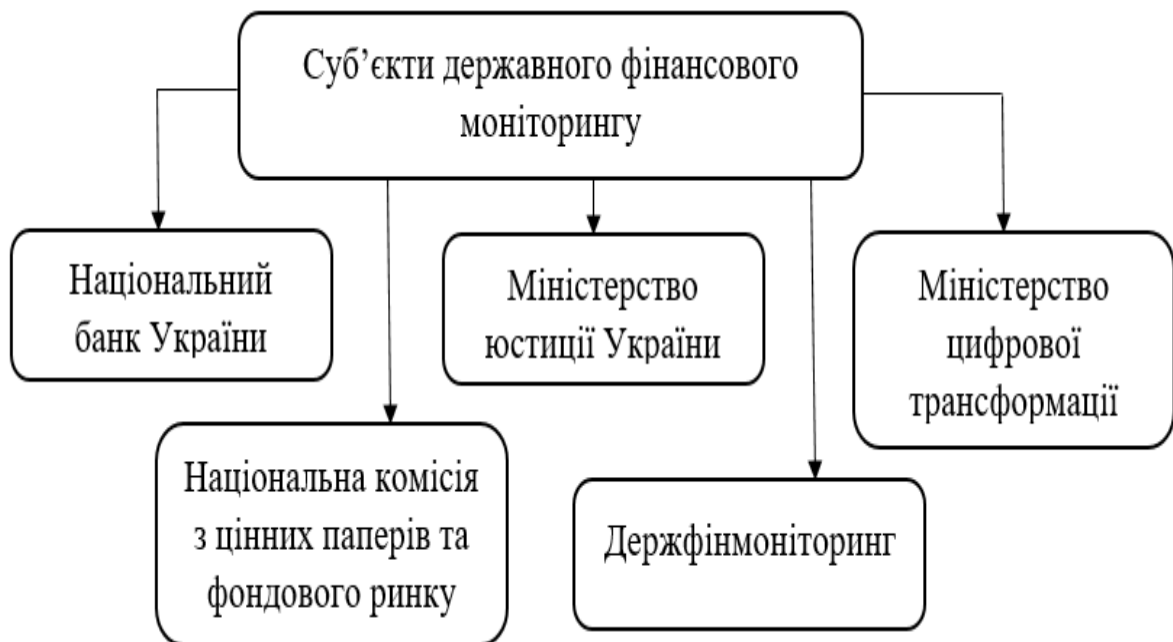

Рис. 1.1. Суб'єкти державного фінансового моніторингу

Сформовано автором на основі джерела [18]

Таблиця 1.1.

Суб'єкти первинного фінансового моніторингу

1	банки, страховики, страхові брокери, кредитні спілки, ломбарди та інші фінансові установи
2	оператори платіжних систем
3	товарні та інші біржі, що проводять операції з товарами
4	професійні учасники фондового ринку (ринку цінних паперів), крім осіб, які провадять діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку
5	оператори поштового зв'язку, які надають фінансові платіжні послуги та/або послуги зі здійснення валютних операцій
6	філії або представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, що надають фінансові послуги на території України
7	спеціально визначені суб'єкти первинного фінансового моніторингу (крім осіб, які надають послуги в рамках трудових правовідносин)
8	постачальник послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів
9	інші юридичні особи, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги

Сформовано автором на основі джерела [18]

Держфінмоніторинг створено як підрозділ фінансової розвідки – призначений для протидії відмиванню коштів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. Держфінмоніторинг належить до різновидів фінансової розвідки так званого «адміністративного типу».

Держфінмоніторинг створений та розпочав свою діяльність у 2002 р. у складі Міністерства фінансів України у статусі Державного департаменту фінансового моніторингу. З 2005 р. Держфінмоніторинг є центральним органом виконавчої влади[21].

Основну роль, яку відіграє Держфінмоніторинг це – аналіз та опрацювання інформаційних даних, одержаних від суб'єктів первинного фінансового моніторингу, що містять в собі підозру на скоєння правопорушення при здійсненні фінансових операцій та надсилають вже

сформовані та узагальнені справи по окремих суб'єктах до правоохоронних та розвідувальних органів, що спеціалізуються на розслідуванні злочинів пов'язаних з відмиванням «брудних» грошей або несуть в собі ризик фінансування терористичних організацій або сприяння розповсюдженню зброї масового винищення.

На Держфінмоніторинг покладено завдання із забезпечення фінансової безпеки держави та виявлення різних загроз що можуть становити ризик. Функції Держфінмоніторингу (Додаток А).

Методи та протидія базуються на принципах[36]:

- пріоритетності захисту законних інтересів громадян, суспільства і держави від шкоди, заподіяної внаслідок легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування зброї масового знищення;
- надання пріоритету заходам метою яких є запобігання відмивання злочинних коштів та спонсорування терору
- координованості взаємодії учасників системи запобігання та протидії;
- невідворотності застосування заходів щодо замороження активів, пов'язаних з тероризмом та його фінансуванням, розповсюдженням зброї масового ураження та її фінансуванням;
- невідворотності покарання та переконливості і пропорційності заходів впливу за порушення законодавства у сфері запобігання та протидії;
- захисту суб'єктів фінансового моніторингу та їх працівників від погроз та інших негативних чи дискримінаційних дій, пов'язаних з виконанням вимог цього Закону;
- звільнення від відповідальності за шкоду, заподіяну у зв'язку з виконанням обов'язків щодо проведення фінансового моніторингу у межах та у спосіб, що передбачені Законом;
- збереження, захисту інформації та повноти, актуальності і своєчасності інформаційного обміну;

- доступності суб'єктам фінансового моніторингу інформації, необхідної для проведення фінансового моніторингу;
- звільнення від відповідальності за надання інформації з обмеженим доступом відповідно до вимог цього Закону;
- співробітництва та взаємодії у сфері запобігання та протидії з іноземними державами, їх компетентними органами, міжнародними, міжурядовими організаціями, діяльність яких спрямована на забезпечення міжнародного співробітництва у зазначеній сфері[36].

З метою нормального функціонування в середині держави як суб'єкт економічних взаємовідносин повинен дотримуватися чіткого алгоритму завдань, які визначенні базовим Законом [18] та прописані в Конституції.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу з урахуванням вимог законодавства, результатів національної оцінки ризиків та оцінки ризиків, притаманних його діяльності, розробляє, впроваджує та оновлює правила фінансового моніторингу та інші внутрішні документи з питань фінансового моніторингу і призначає працівника, відповідального за його проведення [18].

Внутрішні документи з питань фінансового моніторингу повинні містити процедури, достатні для забезпечення ефективного управління ризиками, а також для запобігання використанню послуг та продуктів суб'єкта первинного фінансового моніторингу для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового ураження[21].

Права та методи Держфінмоніторингу[21]:

- 1) залучати до розгляду питань, що належать до його компетенції, спеціалістів центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій інформацією, у тому числі інформацією з обмеженим доступом, необхідну для виконання покладених на нього завдань;
- 2) одержувати від суб'єкта первинного фінансового моніторингу в разі потреби за результатами проведеного аналізу відомості щодо відстеження фінансових

операцій, що можуть бути пов'язані з відмиванням злочинних коштів та фінансування терористичних дій;

- 3) одержувати від центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації актів цивільного стану, у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері легалізації коштів;
- 4) одержувати безоплатно в установленому законодавством порядку від державних органів, судів, Національного банку України, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, підприємств, установ та організацій інформацію, в тому числі з інформацію з обмеженим доступом;
- 5) здійснюють в установленому порядку доступ, у тому числі автоматизований, до інформаційних та довідкових систем, реєстрів та банків даних органів державної влади та інших державних інформаційних ресурсів;
- 6) одержують від суб'єктів первинного фінансового моніторингу запиту на додаткову інформацію;
- 7) розробляють та вносять на розгляд центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів, фінансування терору, проекти нормативно-правових актів, необхідних для виконання завдань і функцій;
- 8) одержання від правоохоронних та розвідувальних органів України інформації, про хід опрацювання та вжиття відповідних заходів на підставі одержаних матеріалів в установленому законодавством порядку;
- 9) укладення міжнародних договорів міжвідомчого характеру з відповідними органами інших держав з питань співробітництва в сфері запобігання та протидії в установленому законом порядку;
- 10) приймати відповідні рішення у випадках передбачених даним законодавством рішення про зупинення фінансових операцій, на визначений законом термін;

- 11) підготовка або проведення перевірок суб'єктів первинного фінансового моніторингу, які проводяться з метою визначення ступеня дотримання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії;
- 12) інформування суб'єктів державного фінансового моніторингу, які відповідно до законодавства виконують функції з державного регулювання і нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу;
- 13) надання суб'єктам державного фінансового моніторингу даних відповідних до вимог чинного законодавства.

Передбачена кримінальна відповідальність за скоєння злочинних дій з легалізації доходів та фінансування тероризму. Набуття, володіння, та використання активів, в тому числі рухомого або нерухомого майна про які факти вказують на нереальність його одержання через декларовані доходи, приховування реального джерела надходження все це може вказувати на отримання їх злочинним шляхом, за що в нас передбачена кримінальна відповідальність, а саме позбавлення волі терміном від 3-ох до 6-ти років з конфіскацією майна та заборона займати окремі види посад або займатися діяльністю на 2 роки[21].

Згідно з Рекомендаціями міжурядового органу шляхом модернізації методів роботи Держфінмоніторингу потрібно запровадити таку практику, яка визначає що фінансове розслідування – обов'язкова складова діяльності правоохоронних органів. Держави мають створити таке середовище у якому фінансові розслідування здійснюватимуться паралельно до кримінальних розслідувань, які мають характер здійснення певної фінансової вигоди[21].

Передумовами для здійснення фінансового розслідування можуть бути[3]:

- є підстави вважати що суб'єкт здійснює легалізацію незаконних доходів або на рахунках зафіксовано переміщення грошей в бік терористичних організацій або угруповань та фінансування зброї масового ураження;
- дії щодо розповсюдження або виробництва зброї масового винищення або ж її купівля чи транспортування;

- здійснення фінансових злочинів або наявність такої підозри;
- присутня матеріальна вигода;
- наявність аргументів в достатній кількості для розшуку та конфіскації активів;
- володіння майном що не відповідає декларованим доходам.

Отже, система протидії операціям, які несуть в собі ціль незаконного збагачення функціонує на національному рівні представлена спеціалізованим органом, на який покладено важливу місію з виявлення та попередження таких злочинів – Державною службою фінансового моніторингу України. До системи з попередження входять суб'єкти, котрі в своїй діяльності залучені до фінансових операцій та в обов'язковому порядку мають співпрацювати з державою та надавати усю необхідну інформацію про здійснені операції або про осіб що виступають в ролі їхніх клієнтів.

У своїй діяльності Держфінмоніторинг співпрацює з міжнародними організаціями, що є важливою складовою успішної протидії, оскільки тепер злочинці не зможуть уникнути відповідальності просто перетнувши кордон. Державний орган також регулярно залучений до міжнародних навчань, що несуть в собі мету з оновлення підходів та методів попередження злочинів у фінансовій сфері.

Щодо співпраці на національному рівні, то існує тісна взаємодія з іншими державними органами, що можуть виявляти порушення, правоохоронними органами, передаючи вже сформовані справи по суб'єктах та з іншими учасниками фінансових взаємовідносин, що мають інформацію про здійснені операції.

1.2. Критерії ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму

Згідно з частиною третьою статті шостої Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму» [18] суб'єкт первинного фінансового моніторингу повинен в обов'язковому порядку здійснювати класифікацію власних клієнтів з урахуванням критеріїв ризиків, затвердженими Держфінмоніторингом України, та відповідними органами, що здійснюють регулювання та перевірку за їх економічною діяльністю, під час здійснення ними різного виду фінансових операцій, які викликають підозру на легалізацію злочинних доходів або фінансування тероризму, і вчиняти правових дій та заходів до клієнтів, діяльність котрих вказує на можливу ймовірність проведення таких операцій[21].

Класифікація здійснення клієнтом операцій з відмивання злочинних доходів або фінансування тероризму здійснюється відповідно до визначених критеріїв за типом клієнта, фактичним місцезнаходженням країни реєстрації клієнта або установи, за допомогою якої він здійснює отримання активів і видом товарів або послуг. Відповідна класифікація здійснюється безпосередньо в момент встановлення ділових відносин з ним.

Суб'єкт має право самостійно визначати додаткові критерії ризику для фінансових операцій з безпосереднім урахуванням норм та вимог і рекомендацій визначених відповідним уповноваженим органом, що здійснює нагляд та перевірку діяльності даної фізичної або юридичної особи[19].

В момент виявлення суб'єктом підозрілої фінансової операції, яка може мати в собі мотив відмивання злочинних доходів, фінансування тероризму або фінансування зброї масового знищення, контролюючий орган зобов'язаний вжити необхідні заходи метою яких, є визначення, чи підлягає цей вид фінансовому моніторингу.

Суб'єкт самостійно визначає котрі критерії ризику(окрім визначених Законом, нормативно-правовими актами відповідного суб'єкта фінансового

моніторингу) будуть використовуватися під час встановлення договірних відносин, а які – відповідно при процесі подальшого обслуговування клієнтів з обов'язковим дотриманням вимог та рекомендацій, встановлених суб'єктом державного фінансового моніторингу, який веде нагляд та впроваджує державне регулювання в процесі діяльності суб'єкта[17].

Фінансова операція підпадає в категорію підозрілої на вчинення правопорушення метою якого, є легалізація грошових коштів та фінансування терору, якщо вона несе в собі заплутаний чи незвичний характер, або це ціла сукупність взаємно пов'язаних між собою фінансових операцій, що не мають очевидного економічного підґрунтя або законної мети.

Фінансова операція несе в собі мету легалізації доходів одержаних шляхом незаконного збагачення та спонсорування тероризму у випадках виявлення фактів здійснення фінансових операцій, які вказують на мету їх проведення, котра являє собою уникнення процедур та вимог обов'язкового фінансового моніторингу та/або верифікації з дотриманням вимог чинного законодавства[18].

Суб'єкт має право самостійно визначати та показувати у внутрішніх документах на тему фінансового моніторингу метод та певний порядок оцінки ризику з дотриманням усіх вимог та рекомендацій, впроваджених Держфінмоніторингом, який здійснює правове регулювання та нагляд за діяльністю суб'єкта.

Суб'єкт зобов'язаний періодично переглядати власні критерії ризику, а також дії та методи метою яких є управління ризиками з ціллю їх новації та врахування змін, які сталися в його безпосередній діяльності та в законодавстві в сфері протидії відмивання злочинних доходів та фінансування тероризму[18,19].

Оцінювання ризику за географічним положенням держави реєстрації клієнта впроваджується стосовно клієнта, іноземна держава проживання або

реєстрації якого, через яку він отримує активи, є держава якщо є необхідні докази, що вона[17]:

- 1) є учасником та входить до переліку держав, що не дотримуються цілком або частково міжнародних рекомендацій міжурядових організацій що спеціалізуються на боротьбі з легалізацією незаконного збагачення
- 2) є фактичні докази підтриманням терористичної діяльності, залучені санкції проти неї, ембарго або інші резолюції Ради Безпеки ООН та законодавства України;
- 3) внесена до переліку країн, які є офшорними зонами;
- 4) суттєво недотримується рекомендацій з протидії легалізації доходів одержаних незаконним шляхом та фінансування тероризму чи залучена до фінансування зброї масового ураження відповідно до заяв FATF.

Також у законодавстві передбачене оцінювання ризику за типом клієнта, якщо він в свою чергу[5]:

- 1) є в списку осіб, залучених до терористичної діяльності або є тим проти кого впровадженні міжнародні санкції, затвердженні та введені в дії спеціально вповноваженим органом;
- 2) рахується як публічна особа, є його близьким або є в тісних зв'язках;
- 3) є неприбутковою організацією;
- 4) іноземна фінансова установа, яка потребує встановлення з нею кореспондентських відносин;
- 5) здійснює підозрілі фінансові операції або діяльність, яка не відповідає її власному фінансовому стану;
- 6) має погану репутацію відповідно до рейтингу фінансової надійності страховиків, критерії та оцінку якої складає Національна комісія, діяльність якої направлена на регулювання фінансового ринку послуг;
- 7) зареєстрована як траст, фонд довірчого управління, або у випадку складної структури власності;
- 8) є конторою основною діяльністю якої є обмін валют та переказ коштів;
- 9) здійснює діяльність в сфері азартних ігор, лотерей та казино;

- 10) виготовляє зброю та займається діяльністю з її реалізації;
- 11) зареєстрований як акціонерне товариство-нерезидент метою якого є випуск цінних паперів (акцій) за замовленням пред'явника;
- 12) викликає підозру, оскільки є докази що подана адреса реєстрації не відповідає дійсності, та не подає до уповноважених органів звітність протягом двох років з метою виправлення даної неточності.

Будь-яка організація чи підприємство, яка являється суб'єктом первинного фінансового моніторингу при здійсненні своєї основної діяльності зобов'язана здійснювати оцінку ризиків, включно з специфікою власних ризиків притаманних її сфері діяльності. Обов'язковим також є документування результатів та актуальність інформації яка включає в себе оцінку ризиків, які характеризуються як власні, а також ризики клієнтів. Цього вимагає законодавство з метою перевірки знання та розуміння ризиків, які становлять такі клієнти безпосередньо для нього[17].

Підприємство в своєму життєвому циклі також зобов'язане застосовувати ризик-орієнтований підхід. Це включає в себе врахування відповідних критеріїв ризику зокрема пов'язані з власною клієнтською базою, географічним положенням держави, в якій зареєстрований клієнт, або організація, яка надає послуги з переказу активів від суб'єкта первинного фінансового моніторингу до клієнта. Особливість застосування такого підходу є пропорційність, що характеризується відповідністю до виду діяльності та масштабом суб'єкта моніторингу[4].

Алгоритм дій та методів до застосування має чітко визначений порядок передбачений внутрішніми відповідними документами з питань фінансового моніторингу. Обов'язковим також є дотримання суб'єктом первинного фінансового моніторингу відповідних рекомендацій щодо ризик-орієнтованого підходу зазначених уповноваженим державою контролюючим органом, який має за мету здійснювати нагляд та контроль за дотриманням[12].

Критерії ризиків встановлюються суб'єктом на власний розсуд, з обов'язковим дотриманням критеріїв, встановлених відповідно:

- НБУ (Національний банк України) – для таких суб'єктів первинного фінансового моніторингу, у випадку передбаченому Базовим Законом[18], на Національний банк України покладені функції з державного нагляду та контролю[6].

- центральним органом виконавчої влади, який має за мету формування та реалізацію встановленої та затвердженої уповноваженим органом з питань фінансового моніторингу державної політики з протидії легалізації злочинних коштів та фінансування тероризму та розповсюдження зброї масштабного ураження – для інших суб'єктів фінансового моніторингу.

Для визначення критеріїв, які притаманні суб'єкту він повинен враховувати проведенні до нього дослідження у сфері протидії відмивання, створенні Держфінмоніторингом та розміщені на власному веб-сайті, результати даних досліджень національних ризиків включаючи рекомендації уповноваженого органу з питань здійснення фінансового моніторингу[21].

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу у своїй діяльності повинен встановити високий ризик ділових відносин, якщо клієнт підпадає під одну з наведених категорій[19]:

- 1) зареєстроване місце перебування клієнта є держава, яка частково або взагалі не дотримується міжнародних рекомендацій з протидії легалізації незаконно отриманих коштів та спонсорування тероризму, визнаних всім цивілізованим світом. Даний список країн ведеться та постійно оновлюється на сайті спеціально уповноваженого органу;
- 2) іноземні фінансові установи з якими встановлюються майбутні ділові відносини, винятком є установи які мають реєстрацію в межах Європейського Союзу та державах-членах розробки рекомендацій в сфері протидії відмивання грошових коштів отриманих шляхом незаконного збагачення (FATF);

- 3) відомі іноземних публічних діячів, включаючи родину та осіб, які якимось чином пов'язані з важливими політичними особами, клієнтів які вказали кінцевого бенефіціарного власника як особу;
- 4) клієнти, які входять у список проти яких застосовано спеціальні обмежувальні заходи та різні види лімітів;
- 5) клієнти, місце реєстрації яких входить до списку офшорних зон визначеного Кабінетом Міністрів України.

Окрім високого ризику ділових відносин, існує неприйнятно високий ризик та вводиться безпосередньо у випадках якщо клієнт[17]:

- 1) немає можливості виконати зобов'язання перед Базовим Законом[1]або мінімізувати визначені ризики, пов'язані з клієнтом або здійсненою фінансовою операцією;
- 2) присутність обґрунтованих та фактично підкріплених підозр, на здійснення клієнтом підозрілої діяльності, яка може нести в собі фіктивний характер;
- 3) проти клієнта застосовано різні види обмежувальних заходів включаючи санкції, які визначені законодавством України

Щодо суб'єктів первинного фінансового моніторингу, які зареєстровані як неприбуткові організації включаючи благодійні, зобов'язані дотримуватися усіх заходів з мінімізації ризику залучення до різного виду схем метою яких є легалізація злочинних коштів або фінансування тероризму. Цього можна уникнути за умови дотримання усіх належних рекомендацій сформованих уповноваженим державою органом з питань фінансового моніторингу, завдання якого включає нагляд та державне регулювання за даним суб'єктом фінансового моніторингу.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу в свою чергу має самостійно здійснювати первинний фінансовий моніторинг його філіями безпосередньо у тому числі усі види підрозділів або дочірніх компаній включаючи ті що знаходяться на території держав, що частково або цілком не дотримуються міжурядових рекомендацій з протидії легалізації доходів

отриманих шляхом незаконного збагачення та фінансування терористичних дій або зброї масового знищення[18].

У випадку розташування філій, відділень або інших підрозділів компанії в таких державах суб'єкт зобов'язаний вжити усіх необхідних дій, які несуть в собі ціль оцінити заходи протидії відмивання злочинних доходів відповідно до вимог чинного законодавства.

У випадках коли така держава має законодавство, яке передбачає неможливість вчинення усіх зазначених заходів, суб'єкт первинного фінансового моніторингу в обов'язковому порядку повинен сповістити про це відповідному державному органу, який здійснює державний нагляд та регулювання за його діяльністю. Це зобов'язує суб'єкта дотримуватися усіх необхідних заходів передбачених законодавством з мінімізації ризиків залучення даних філій або підрозділів до схем з відмивання незаконно отриманих активів та фінансування терору або зброї масового ураження.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу має дотримуватись відповідних заходів, які несуть в собі мету належної перевірки ще безпосередньо до встановлення ділових відносин з фізичними чи юридичними особами зареєстрованими в державах котрі не дотримуються повністю або частково рекомендацій FATF. Зокрема включаючи заходи з повідомлення уповноваженого державою органу фінансового моніторингу про здійснення усіх фінансових операцій з клієнтами таких країн. Важливим обов'язком суб'єктів, які співпрацюють з такими державами є застереження власних клієнтів про те, що проведення фінансових операцій з юридичними чи фізичними особами зареєстрованих в цих країнах можуть мати ризик легалізації злочинних коштів та фінансування тероризму або зброї масового винищення[18].

З метою своєчасного попередження можливих злочинів або операцій, які можуть нести в собі ризик відмивання незаконно отриманих грошових засобів або здійснювати фінансування злочинних організацій та тероризму суб'єкт первинного фінансового моніторингу повинен володіти достовірною

інформацією про діяльність клієнта. Це повинно включати в себе операції на суму, яка відповідає масштабам клієнта, вид операцій, взаємодії з іншими суб'єктами, які залучені до нормального функціонування операційної діяльності суб'єкта та безпосередньо володіти інформацією про джерела надходження активів на рахунок суб'єкта[15].

Тому в своїй діяльності суб'єкт має примкнути до заходів які становлять належну перевірку, зокрема[18]:

- ідентифікацію та верифікацію юридичної або фізичної особи, яка є клієнтом (з метою підтвердження того що операцію здійснює власне клієнт а не зловмисники);
- отримання достовірних даних про кінцевого бенефіціарного власника та його встановлення або його відсутність, володіння необхідною інформацією про структуру власності щоб визначити кінцевого бенефіціара для його верифікації;
- розуміння суті та мети діяльності суб'єкта та проведення відповідних фінансових операцій;
- здійснення безперервного фінансового моніторингу за діяльністю суб'єкта та фінансових операцій що з'являються в процесі, для порівняння відповідності з його типом та специфікою ділових відносин;
- володіння актуальними даними про суб'єкт та його відповідними документами.

1.3. Чинники легалізації (відмивання) доходів, одержаних незаконним шляхом та фінансування тероризму

Відмивання грошових коштів та фінансування тероризму – актуальна проблема сьогодення, яка стосується не тільки окремої держави чи країни а цілого світу. Тероризм не знає кордонів, для нього не існує рамок чи обмежень і жертвами стають невинні люди котрі за випадковим збігом обставин опинились не в тому місці та не в той час. Це завжди несе в собі негативні наслідки для соціуму. Хаос та смуток за втраченими життями - ось плоди, які залишає після себе терористичний акт або його спроба. Найчастіше, за гірким випадком долі, це саме мирне населення, оскільки ціль терористів це увага держави або цілого світу, тому їм важливо щоб було чим більше невинних смертей.

Тероризм – це акт злочинства, який характеризується в свідомому виборі насилля, метою якого є залякування шляхом захоплення заручників, убивств, вибухів та підпалів або вчинення інший дій які становлять загрозу життя та здоров'я невинних осіб для досягнення злочинних цілей.

Для подолання такої гострої проблеми у 1999 р. було зібрання країн учасниць ООН, результатом стала Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму[16]. Основна її думка полягає в тому, що кожна країна має створити власний внутрішній орган, метою якого буде протидія тероризму на всіх рівнях в межах держави.

Легалізація злочинних доходів тісно пов'язана з тероризмом оскільки може стати джерелом його фінансування. Тому міжурядові організації, які займаються протидією відмивання грошових коштів працюють на попередження ризику можливих операцій фінансування терористичних актів, а внутрішні органи з безпосередніми фактами підготовки до вчинення злочинів.

Але сам терористичний акт або відмивання коштів являють собою верхівку айсберга, щоб дістатись до самої сутті проблеми потрібно детальніше розглянути основоположні причини таких злочинів. Існує безліч чинників що впливають на це, починаючи від релігійних та соціальних закінчуючи різними видами геополітичних і проблемами в контролюючих органах та законодавстві.

Потрібно також віднести до основних факторів рівень життя країни та її економічний розвиток.

Економічний розвиток держави напряду впливає на рівень життя та добробуту її громадян. Він відображає рівень тінізації економіки та злочинність у межах держави. Також це характеризує законодавство окремої країни метою якого є мінімізація відмивання доходів одержаних шляхом незаконного збагачення та фінансування тероризму.

Згідно з офіційними даними Офісу Організації Об'єднаних націй з координації гуманітарних питань (ОСНА) на 2022 рік можна виявити певну закономірність.[Додаток Б][11]

У цьому списку лідирує Афганістан – країна у якій воєнні дії тривають більше ніж 40 років [Додаток Б]. Держава територіально розміщена біля Аравійського півострову, склад яких характеризують як «країни пороху та нафти».

Основною причиною тероризму в Афганістані є всесвітньо відоме радикальне угруповання «Талібан». Воно прийшло до влади завдяки силі та крові. Легітимність нового уряду майже небула визнана світом окрім декількох країн сусідів.

Виснажена війнами та боротьбою за владу країна, має великий природно ресурсний потенціал включаючи нафту і газ та літій, який використовують у виробництві сучасних елементів живлення. Можливо саме це і стало неофіційною причиною військових дій на її території, хто знає?

Основою радикальних поглядів талібів становить ісламізм, який характеризується дотриманням певних суворих правил та обмежень –

шаріату. За цим релігійним статутом жінка майже не має прав, і по факту є власністю чоловіка. Також хто дотримується шаріату виступає про заборону телебачення, інтернету, музики, цифрових гаджетів та алкоголю. Характеризується також надзвичайно ворожим ставленням до людей, які не сповідують таку релігію та їхні погляди.

Ісламістський тероризм – це свідомий вибір насилля окремими суб'єктами мусульманської культури, які хоч і називають себе мусульманами, проте їхні погляди на пряму протирічать ісламу та його принципам.

Притаманною рисою для ісламістів є жорстокість та холоднокрівність по відношенню до іновірців та до тих хто порушує «священні» правила. Вони притримуються насильницької тактики по відношенню до тих хто їм суперечить. Політичних опонентів можуть усунути шляхом смерті для досягнення певних політичних цілей в ім'я власних релігійних поглядів. Свої розправи вони можуть виправдати та обґрунтувати як захист ісламського світу від загарбників.

Методи ісламістів включають у себе викрадення людей, захоплення заручників зокрема політичних осіб, підриви важливих об'єктів, викрадення транспортних засобів (літаки, авто) з метою завдання шкоди, вбивства, застосування терористів-смертників, залякування мирного населення, вербування людей та інше.

Їхнє головне виправдання своїх кривавих дій – джихад. Джихад або як вони ще її називають «священна війна», є ніщо інше як збройний захист та насильницьке поширення ісламу.

Ісламістам також притаманна релігійна нетерпимість до будь-яких інших віросповідань це знаходить своє вираження шляхом руйнувань релігійних пам'яток культури та храмів. Зокрема храм у місті Пальміра, пам'ятку античної архітектури, якій більше 3000 років.

Останнім часом ісламізм – найпоширеніша форма прояву релігійного тероризму. Оскільки іслам це віросповідання, яке починає своє коріння із

сходу тому ісламизм найчастіше зустрічався в ближніх країнах, які географічно розташовані недалеко від епіцентру тероризму. Проте з плином часу з цією проблемою зіштовхнувся світ далекий від сходу – Європа.

Франція – перша країна Європи, яка зіштовхнулася з релігійним тероризмом, оскільки перша відкрила свої кордони для східних біженців. Хтось з них втікав від війни і був змушений покинути власну країну, а хтось за «солодким» життям у Франції. Серйозне навантаження на бюджет, приріст злочинності та терористичні акти – ось з чим зіштовхнулася країна після прийнятого рішення в області політики щодо емігрантів[40].

У 2015 році на країну обрушився шквал терористичних актів, які мали в собі ісламістський мотив. В листопаді терористи підірвали вибухівку та скоїли озброєний напад в двох районах Парижу в результаті чого загинуло 60 людей та кілька десятків були поранені. Це був перший теракт з використання терориста-смертника. У січні під час нападу на редакцію журналу «Charlie Hebdo» загинуло 17 людей. Через 10 місяців після цього відбувся ще один теракт із залученням терористів-смертників. У листопаді 2015 Париж та прилегле передмістя стали цілю атак, шляхом використання вибухівки у культурних та розважальних центрах. Від рук терористів в той день загинуло 130 людей а ще 400 зазнали поранення. У липні 2016 року в Ніцці загинуло 86 людини, коли 20-ти тонну вантажівку на швидкості спрямували в скупчення народу. І це тільки приклади за короткий проміжок часу, нажаль існує ще маса терактів, які сталися у Франції.

Але тероризм – це не тільки криваві і швидкі методи, є ще більш довготривалі та масштабні. Наприклад поступова анексія території не зброєю а мирним способом – шляхом показника вищої народжуваності, ніж у корінних жителів. В європейському оточенні виникають цілі окремі райони населенні людьми з однаковим етнічним корінням, де поширена мова притаманна виключно їм, а не держави, яка надала прихисток. В таких районах є високий рівень безробіття та криміналу.

Існує три можливих випадки розвитку подальших подій[37]:

1. Панування мусульман – тобто їх стає більше і більше і зрештою вони здобувають панування у Європі.
2. Відторгнення мусульман – європейці відмовляються приймати нав'язані цінності що може передбачати збройний конфлікт.
3. Інтеграція мусульман – передбачає в лиття у життя суспільства із збереженням власної релігії але не посягають на права інших людей.

Проблема полягає в тому що багато з них радикально налаштовані по відношенню до інших релігійних конфесій та до людей, які можуть сповідувати інші віру. А це може нести в собі ризик релігійного тероризму.

Франція є найяскравішим прикладом релігійного тероризму в Європі. Проте не весь тероризм виникає лише на релігійних засадах.

Тероризм може бути побудований не тільки на окремому віросповіданні а його причину може становити також і політичний фактор. В такому світлі стає очевидно що тих кого називають терористами можуть нести в собі корисливі цілі та шукати вигідні політичні цілі.

Наприклад, яскравим представником тероризму, який не несе в собі релігійний підтекст є Туреччина. Ця країна хоч і є членом НАТО, про те якщо не враховувати нашу ситуацію з країною-терористом, займає 23 пункт в світі серед випадків тероризму, що за підрахунками становить 40% від усіх терактів у Європі [Додаток Б][11].

Таке місце вона займає через Турецько-курдський воєнний конфлікт. Одна сторона непорозуміння це держава Туреччина, інша бойовики робочої партії Курдистану, які ведуть свою боротьбу за автономію та визнання Курдистану як суверенної держави.

У світі етнічних курдів налічується близько 40 мільйонів, що найбільше припадає на Туреччину – 20, Іран – 3, Ірак – 5, Сирія – 1, решта перебуває на території Середньої Азії та Європи[8].

Застосування терористичних актів викликало обурення серед демократичних країн, і ускладнює курдську проблему бо вони вважають це неприпустимим заходом для досягнення політичних цілей. Але визначення

курдських повстанців як терористів є дуже суперечливим твердженням, оскільки дані дії та методи ніколи не були спрямовані проти мирного населення і мали місце лише тоді коли інші способи спіткали невдачі та неефективність. Також пасивність світових спільнот у цьому питанні не залишають ідеї національно-визвольного руху вибору чогось більш лояльного[8].

Отже, тероризм може не нести в собі релігійну ідею і бути спрямований проти уряду а не мирних людей.

Чого не скажеш про росію – державу терорист, яка своїми діями протягом власного існування неодноразово підтверджує цей статус. Все своє існування ця країна завжди несла загрозу для своїх країн-сусідів, особливо якщо їх розділяв сухопутний кордон. РФ завжди нав'язувала власну політику державам географічно розташованим поруч, а у разі непокори застосовувала зброю. Масові вбивства, голод, ув'язнення, примусове виселення та репресії – ось що чекало країну якщо до неї вторглася росія. Нажаль у всіх випадках незаконної анексії територій інших суверенних держав використовується один сценарій. Спочатку на визначену територію заселяють тих хто прагне бути в складі рф, потім під виглядом повстанців маскують армію та силою встановлюють там свої закони та маріонетковий уряд, який заявляє про своє бажання відділитися. Ось список війн за участі рф як суверенної держави [Додаток В].

Наша боротьба з російським тероризмом почалась у 2014 році із незаконної анексії АР Крим та триває по сьогоднішній день. Держава-терорист здійснює загарбницьку політику протягом 20-ти років, порушуючи всі міжнародні конвенції та права людини, тому вона і цілком правдиво здобула такий статус. Вона переслідує тільки одну ціль – привласнення чужих територій та знищення усіх хто чинить супротив. Для цього росія використовує зброю та методи заборонені Женевською Конвенцією, оскільки ніколи не рахувала і не буде життя власних громадян покладене для досягнення мети. Людське життя ніколи не було чимось вартісним в межах

цієї країни. На час написання цієї роботи росію було офіційно визнано державою терористом.

Даний вид тероризму вражає своїм масштабом оскільки охоплює цілу країну, тому тут це фіксується на політичному та міждержавному рівнях і несе в собі корисливу ціль метою якої є нажива.

Тероризм може здійснюватися без чіткої мети або якогось логічного сенсу. Такий вид злочинів зумовлений людським фактором а точніше проблемами з психічним здоров'ям. Такий чинник як неврівноважена поведінка хворого суб'єкта чи групи може й не мати таких масштабних за кількістю жертв наслідків, проте це є небезпечно тим що такі події майже неможливо передбачити.

Найтипівіші приклади це – випадки стрілянини у школах та закладах освіти. Всі вони мають майже однаковий сценарій. Жертви- невинні діти, які за гірким випадком долі опинились не там де потрібно, зазвичай після скоєного терорист накладає на себе руки. Важко сказати що рухає людьми при здійсненні таких злочинів. Причини можуть бути різні від проблем в сім'ї, шкільного булінгу до порушення психіки.

Суорова кримінальна відповідальність за вчинення або готування до скоєння такого злочину має бути передбачена в законодавстві кожної держави, яка бажає захистити своїх громадян. Відповідальні органи, які здійснюють контроль в такій сфері повинні спрямувати свою роботу на передбачення та протидію терактам безпосередньо ще до їх прямої загрози виникнення.

Важливим також є міждержавна взаємодія в цьому питанні, оскільки є країни з кращим законодавством у сфері внутрішньої безпеки через безпосереднє зіткнення ними з тероризмом в межах їхньої території. Країни Європи такі як Франція, Австрія та Німеччина були змушені розробляти нові методи протидії з тероризмом на всіх його етапах бо уряд розумів загрозу можливого повторення таких жахливих подій.

Висновки до розділу 1

Проблема легалізації коштів та фінансування тероризму є актуальною не тільки в межах певної групи країн або ж континенту, вона є поширена по всьому світі. Є країни, у яких ситуація з такими видами злочинів гірша, ніж у інших, це зумовлено багатьма факторами, що йдуть, починаючи від народу та його менталітету, завершуючи законодавством держави та її географічним розташуванням відносно інших країн.

Проблема є настільки гострою, що змусила переглянути законодавство кожної країни з метою його оновлення та модернізації, і, найголовніше адаптації до виникнення можливих загроз на національному рівні. Але дійшовши згоди між державами, було визначено, що боротьба по одинці є неефективним методом. Тому було прийнято рішення про міжнародну співпрацю та обмін вже наявною інформацією.

Такі факти змусили країн, що мають різну законодавчу базу співпрацювати між собою для досягнення певних цілей. Результатом стало створення низки міжнародних організацій із власними нормативно-правовими актами, які повинні здійснювати нагляд за дотриманням норм визнаних багатьма державами щодо протидії відмиванню доходів та фінансування будь-яких проявів тероризму.

Оскільки світ змінюється, нові технології заповнили нашу планету, тому підхід до протидії у нас час є складним. Використання електронних грошей, серверів з захищеним доступом та змоги фінансувати тероризм з будь-якої точки світу є складним завданням для підрозділів фінансової розвідки протидіяти цьому. Тому підходи й методи вимагають постійної модернізації та оновлення.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕТОДІВ БОРОТЬБИ З ЛЕГАЛІЗАЦІЄЮ (ВІДМИВАННЯМ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ І ФІНАНСУВАННЯМ ТЕРОРИЗМУ НА МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ

2.1. Оцінка ризиків легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом

Сьогодні весь світ розуміє що потрібно докласти великих зусиль та застосувати усі наявні методи для подолання економіки яка знаходиться у тіні, оскільки в ній знаходяться «брудні» гроші що ніяк не декларуються та обліковуються. Тому головною метою як країни окремо так і цілої групи є розробка методів протидії відмиванню таких коштів та фінансування тероризму.

Зазвичай, нагромадження тіньових коштів здійснюється за рахунок здійснення певного роду економічних злочинів або інших правопорушень у сферах зовнішньо-економічної діяльності, фінансовій, паливно-енергетичній, аграрній, корисних копалин та дорогоцінних металів.

З цих тверджень можна дійти висновку, що легалізація незаконно отриманих активів стосується багатьох сфер діяльності, тому протидія цьому з боку лише однієї державної структури є недуже ефективною. Для покращення результатів у сфері протидії такого виду злочинів має бути залучено ціле об'єднання державних структур, які матимуть за мету не тільки викриття економічних злочинів, а й ліквідацію незаконних фінансових операцій включаючи приховування джерела надходження багатства та можливе його маскування.

Така протидія обумовлена високим ризиком суспільної небезпеки й загрозами як на національному так і на міжнародному рівнях. Ця загроза характеризується високою питомою вагою саме готівкових коштів до загальної структури грошової маси, що використовується для обігу та є можливим способом для відмивання злочинцями власних «брудних» доходів.

Гроші у готівковій чи безготівковій формі виконують однакову функцію – служать засобом платежу. На міжнародному рівні, у багатьох країнах світу законодавство суворо обмежує кількість грошових коштів в готівці, встановлюють спеціальні ліміти, які використовуються як обмеження на здійснення операції котра перевищує визначену порогову суму.

Не секрет що обіг коштів в безготівковій формі легше контролювати ніж в готівковій. При здійсненні фінансових операцій між рахунками, такі кошти відстежуються банківськими установами та контролюючими правоохоронними органами. Тому готівкові кошти і являються складнішими для контролю обігу, оскільки їх майже неможливо відстежити.

Прагнення злочинців перевести кошти з безготівкової форми в готівкову у своїх схемах зумовлені такими цілями як[20]:

- приховування джерела реального походження доходів;
- маскуванню осіб залучених до таких схем та кінцевих отримувачів;
- організування безперешкодного доступу до користування такими активами;
- забезпечення безпечного використання таких коштів у власних цілях;
- відмивання з метою інвестування в зареєстрований, легальний бізнес.

За проведеним дослідженням правоохоронними органами було виявлено що злочинці у багатьох випадках зберігають активи в найбільш ліквідних формах, зокрема в готівці в національній чи міжнародній валюті.

Готівка є початковою стадією а схемі з легалізації злочинних доходів, що передує стадії «розміщення», яка характерна мінімізацією ризику зі сторони злочинців, пов'язаного з конфіскацією таких активів.

Дії при незаконній конвертації готівки можуть бути здійснені через:

- проведенні незаконної діяльності, що може бути причиною для давання хабарів уповноваженим органам;
- забезпечення нагромадження недекларованих коштів з можливим використанням їх в кримінальній сфері;
- здійснення різного роду операцій у власній повсякденній діяльності фірми без їхнього документування та відображення у звітах до відповідних органів з метою уникнення слати податків та обов'язкових платежів до бюджету.

Існує тісний взаємозв'язок між злочинами, що формує їх в одному колі протиправних дій, яке передбачає наявність основних так наявністю похідних або супутніх, які так чи інакше залучені до ланцюга легалізації незаконних активів[7].

Похідні злочини, які мають зв'язок із схемами відмивання:

- шахрайство;
- злочини в господарській сфері;
- ухилення від сплати податків;
- службова підробка;
- фіктивне підприємництво;
- інше.

Статистичні дані здійснення таких правопорушень можна побачити та оцінити їх розмір на інфографіках складених за офіційною інформацією Офісу генпрокурора станом на 28.01.2021р. (Рис. 2.1).

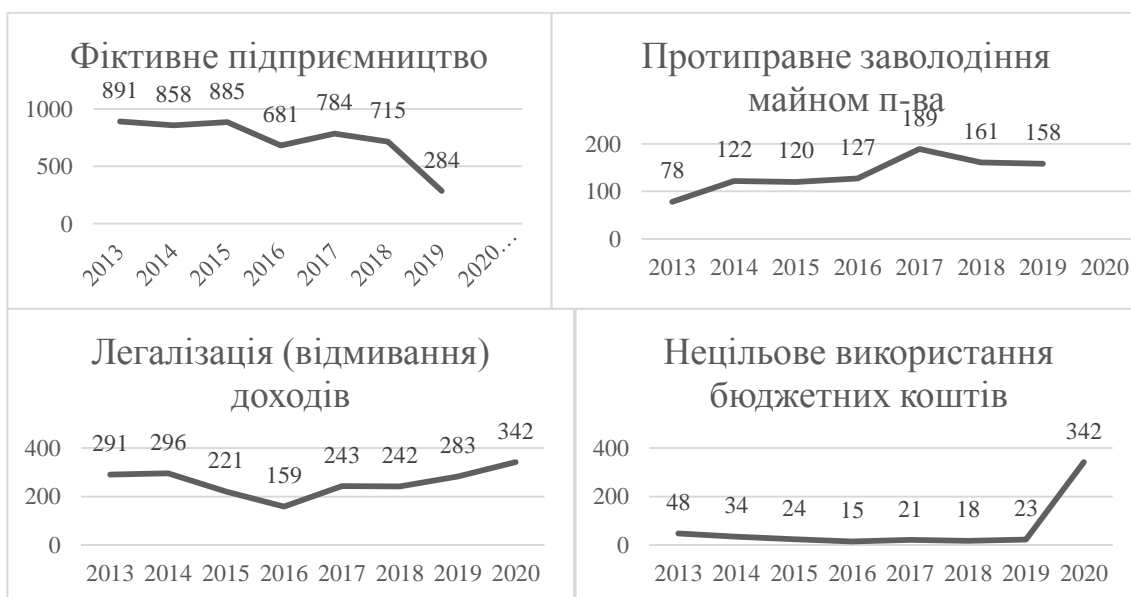

Рис. 2.1. Інфографіки здійснених злочинів за період 2013-2020рр.

Сформовано автором на основі джерела [10]

Якщо уважно проаналізувати дані викладені в звіті Офісу Генерального прокурора «Про кримінальні правопорушення, вчинені на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності» впродовж останніх років то рівень протидії таким злочинам виглядав так як це відображає графік.

Рис. 2.2. Інфографік економічних злочинів за період 2016-2022рр.

Сформовано автором на основі джерела [10]

Кількість правопорушень у цій сфері вчинених на підприємствах, можна побачити на інфографіку (Рис.2.2) Також можна прослідкувати і паралель щодо важких злочинів в економічній сфері що відображено на спеціальному інфографіку (Рис.2.3).

Рис. 2.3. Інфографік важких економічних злочинів за період 2017-2022рр.

Сформовано автором на основі джерела [10]

Однак з особливо тяжких злочинів в цій сфері то ситуація протилежна (Рис. 2.4).

Рис. 2.4. Інфографік особливо тяжких економічних злочинів за період 2017-2022рр.

Сформовано автором на основі джерела [10]

З даних про скоєння злочинів середньої тяжкості можна виділити те що є певний приріст скоєння таких злочинів (Рис. 2.5).

Рис. 2.5. Інфографік злочинів середньої тяжкості

Сформовано автором на основі джерела [10]

З цього можна дійти висновку що злочинці покращили свої методи або протидія таким злочинам з боку державних структур суттєво погіршилась майже по всіх категоріях правопорушень у цій сфері (Додатки Д, Е).

В порівнянні між роками слід зазначити що між 2020р. та 2021р. зафіксований спад у економічних правопорушень а у 2022р. цей показник зменшився майже в два рази (Додаток Д).

По такій інформації можна зробити таке заключення, що хоч питома вага злочинів в економічній сфері зменшилась по відношенню за минулий рік, зафіксоване зростання таких критеріїв як тяжкі та особливо тяжкі злочини. Це свідчить про збільшення сум незаконних фінансових операцій що намагаються приховати в своїх звітах до державних органів різні суб'єкти економічної діяльності.

Про кількість вручених повідомлень про підозру вчинення таких злодіянь без групування на тяжкі, нетяжкі та особливо тяжкі то це становить 23 703 в 2020 році (або 47,7%) проти 21 869 (або 38,4%) у 2019 році. Ситуація протягом останніх двох років говорить нам про наступне що у 2021 році – 20 181 (або 50%) (Додаток Д), а у 2022 році – 12 573 (або 46%) (Додаток Е).

Отже, діяльність держструктур з викриття злочинів в минулому році була кращою за чинний рік. Але потрібно розуміти щоб зробити такі висновки потрібно володіти достатнім обсягом інформації, оскільки це загальні дані без класифікації за ступенями тяжкості. Особливо тяжкі та особливо тяжкі потребують більше часу та зусиль на їх розкриття ніж середньої та

невеликої тяжкості, яких набагато більше у розкритій масі. Це і є основне завдання статистичних даних, щоб показати загальну картину без розкриття ефективності роботи органів.

Якщо заглибитись далі в проблему стану злочинності на підприємствах, установах та організаціях, які порушують законодавство в процесі своєї діяльності, можна зрозуміти, що після здійснення своїх протиправних дій перед ними стоїть задача з легалізації злочинних доходів, прихованих від держави.

На рахунок відмивання коштів, отриманих шляхом незаконного збагачення, то у 2020 році таких випадків зафіксовано більше ніж у минулі роки – 348 в той час як у 2019 р. – 283, 2018р. – 242, 2017р. – 243. Але є позитивна тенденція зменшення випадків незаконної приватизації державного та комунального майна – 16, в порівнянні з 2022 у 2019 році та 58 у 2018 році (Рис.2.1).

Також зменшилась кількість випадків нецільового використання бюджетних коштів, що у 2020 році становило – 16, в той час як у 2019 році – 23, 2018 – 18 і у 2017 – 21. В основному багатомільярдні ресурси держави розкрадають ще на етапі тендеру, де після здійснення таких протиправних дій роблять «відкат» посадовцям, які до цього причетні. Не можна й оминати показник ухилення від податків та зборів, який в свою чергу суттєво знизився – 910 випадків ніж у 2019 – 852, 2018 – 1099, 2017 – 1009 (Рис.2.1).

На кількість здійснених схем з відмивання доходів отриманих впливає також рівень тіньової економіки країни, оскільки операції, які передбачають незаконне збагачення, є прихованими від контролюючих органів.

Згідно даних Міністерства економіки України, рівень тіньової економіки нашої держави становить 31% від ВВП на 2021 рік, що в

порівнянні з попереднім роком нижче на один під пункт (Рис. 2.6.)

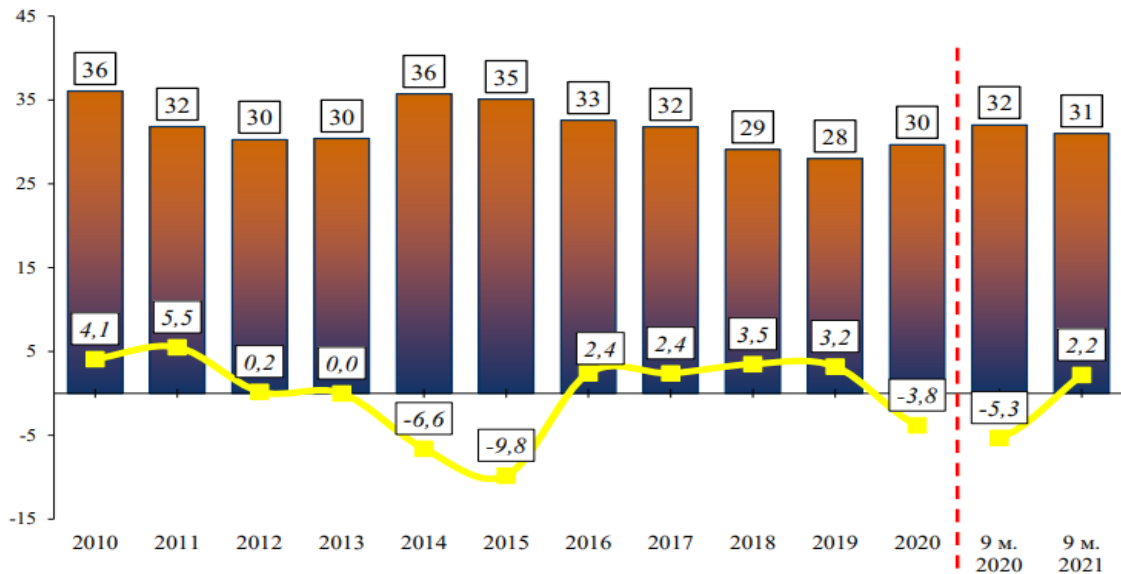

Рис.2.6. Графік зміни рівня тіньової економіки за період 2010-2020рр.

Сформовано автором на основі джерела [7]

Після виконання звітності Міністерство склало перелік факторів, які на його думку стримують процеси детінізації економіки України, а саме:

- низький рівень прав власності;
- недостатній рівень захисту інтелектуальних прав власності;
- низький рівень ліквідності фондового ринку, неспроможність протидіяти зловживанням ринку, недостатня захищеність інвестора та його прав;
- недосконалість судової системи, що спричиняє низьку довіру інвесторів до неї;
- високий рівень корупції в державних структурах на усіх рівнях;
- наявність в складі нашої держави непідконтрольних територій, які можуть бути використані для різного роду контрабанди.

Завдяки високому рівню тінізації економіки країни багато коштів, які могли б бути використані на благо держави та її громадян шляхом сплати обов'язкових податків та зборів, працюють на збагачення окремих людей.

Зараз державними органами зафіксовано три основні методи, які в своїй діяльності використовують злочинні організації, які мають ціль

приховати джерело походження нелегальних доходів та спрямування їх у легальний сектор економіки [20]:

1. переміщення грошей через фінансову систему, з використанням грошових переказів та банківських чеків;
2. фізичне переміщення коштів у формі готівки з допомогою кеш-кур'єрів та валютної контрабанди;
3. передача активів при використанні підроблених документів на товари та інше.

Як було і зазначено раніше, що при контролю фінансової системи з боку відповідних органів державної влади, у своїх схемах зловмисники прагнуть працювати саме з готівкою у схемах з відмивання, точніше конвертації її з безготівкової форми, з метою подальшого фізичного переміщення учасниками схем.

2.2. Ефективність методів боротьби з легалізації доходів одержаних злочинних шляхом та фінансування тероризму на національному та міжнародному рівнях

Головним органом, який здійснює нагляд над суб'єктами первинного фінансового моніторингу та здійснює правове регулювання у цій сфері в межах України – Держфінмоніторинг. Він є центральним органом виконавчої влади, який має спеціальний статус, діяльність якого безпосередньо координується Кабінетом Міністрів України [33].

Держфінмоніторинг в процесі своєї діяльності забезпечує в межах своїх повноважень виконання актів законодавства, впроваджуючи заходи з контролю за їх реалізацією, вирішує завдання що належать до його компетенції та сфери діяльності, займається розробкою пропозицій щодо різного роду покращень законодавства в окремих питаннях та вносить їх на розгляд Кабінету Міністрів..

Протидія відмивання коштів - є одною з головних цілей уряду щодо боротьби з корупцією, що стосується майже усіх сфер адміністративного управління в переважній більшості життєдіяльності суспільства. Ця проблема стосується дуже важливих питань. Масштаби таких злочинів напряду залежать від економічної стабільності в країні, а також від регулятивних вимог в її межах.

Легалізація доходів отриманих незаконним чином, являє собою загрозу безпеці не якоїсь окремої держави, вона має більш глобальний характер бо існують схеми до яких залучені міжнародні зв'язки, що є прямим фактом підтвердження взаємодії з організованою злочинністю.

Держфінмоніторинг згідно з чинним законодавством та в межах своїх повноважень на безперервній основі здійснює збирання, обробку, інформації про здійснені фінансові операції що підпадають під категорію фінансового моніторингу, а також різним операціям, які в собі можуть мати підозру на предмет відмивання грошей або фінансування тероризму[20].

Для здійснення операційного та стратегічного аналізу уповноважений орган отримує інформацію від[33]:

- суб'єкта первинного фінансового моніторингу (звіти, акти, і тд.);
- правоохоронних та розвідувальних органів;
- суб'єкта державного фінансового моніторингу та інших державних органів;
- підрозділів фінансової розвідки інших країн.

Держфінмоніторинг у своїй діяльності, здійснює повний комплексний аналіз на основі отриманої інформації, з метою виявлення фінансових операцій у приватному та державному секторах економічної діяльності на предмет виявлення підозри або сумніву правдивості здійснення такої операції[33].

Аналіз та первинна обробка відбуваються в аналітичному сегменті Єдиної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню зброї масового знищення.

Повідомлення, що надходять до Держфінмоніторингу, потрапляють до сховища де поділяються за ступенем ризику та по них в обов'язковому порядку здійснюється заходи ґрунтового аналізу з врахуванням наданої інформації. Після проведення такого аналізу, створюється досьє для проведення майбутніх фінансових розслідувань.

Необхідно врахувати, що з введенням в чинність Базового Закону [18] в дію ввійшов перехід на ризик-орієнтований підхід та кейсове звітування безпосередньо при поданні інформації про фінансові операції, після здійснення котрих є підозра до СПФМ.

Протягом минулого року до Держфінмоніторингу надійшло від СПФМ з явними ознаками на підозру 36 516 повідомлень, які свідчать про здійснення підозрілих фінансових операцій. В 2020 показник таких повідомлень був в три рази нижчий – 11 379 випадків.

Загальна картина станом на 2021 рік становить 488 088 відібраних повідомлень про здійснення підозрілих операцій, які після аналізу стали базою для 5575 досьє. Згідно даних за 2020 рік ситуація була така - 1 229 660 випадків, 2859 досьє(Рис.2.2).

Якщо порівняти 2020 та 2021 роки, то в минулому році заведених досьє збільшилось на 95% або на 2716(Рис. 2.2). За результатами цих досьє Держфінмоніторинг передав до правоохоронних та розвідувальних органів 1170 матеріалів включаючи 767 узагальнених та 406 додаткових матеріалів. Додаткову інформацію уповноважений орган отримує завдяки спеціальним запитам[38].

За 2021 рік Держфінмоніторинг направив 14 679 файлів-запитів, до 74 банків, із спеціальною вимогою про надання додаткової інформації для проведення дослідження суб'єктів, що до яких є підозра на здійснення протиправних дій.

Базовим Законом [18] визначено, що спеціально уповноважений орган, у своєму повноваженні може використовувати відстеження здійснених фінансових операцій.

Така інформація, про здійсненні фінансові операції подається до суб'єкта державного моніторингу у формі повідомлень про здійснену фінансову діяльність та операції.

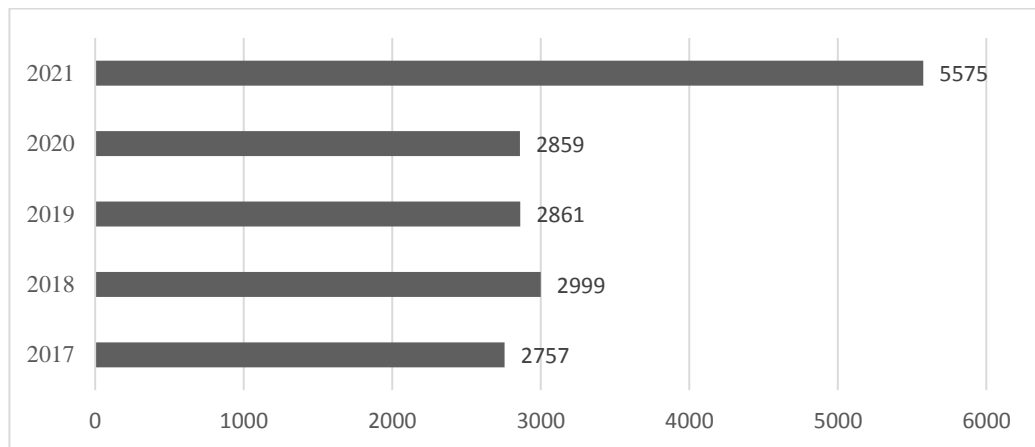

Рис.2.7. Динаміка формування досьє 2017-2021 рр.

Сформовано автором на основі джерела [38]

Згідно Закону України, яким керується уповноважений орган, передбачений варіант можливого припинення фінансових операцій.

Відповідно до статті 23 цього закону, Держфінмоніторинг має повноваження про зупинення фінансової діяльності, а саме[18]:

- про подальше припинення фінансової операції (ч.2 ст.23)
- про негайне зупинення таких операцій, які передбачають видатки на рахунки СПФМ (ч.3 ст.23)
- про скасування власного вердикту, який передбачав зупинення таких фінансових операцій та припинення видаткових операцій (ч.9 ст.23)
- про надання інформації про фінансові операції суб'єкта на спеціальний запит іноземного уповноваженого органу (ч.3 ст.31)

За 2021 рік, таким чином Держфінмоніторингом було припинено фінансові операції 151 особи.

Держфінмоніторинг як підрозділ фінансової розвідки України у своїй діяльності вживає необхідні посилені заходи, які несуть в собі практичний характер щодо протидії легалізації незаконних коштів та фінансування тероризму.

Після проведення аналізу уповноваженим органом методів та злочинних схем, що мають в собі ціль легалізувати кошти або профінансувати тероризм, виявлено основні напрями для проведення спеціальних фінансових розслідувань[14]:

- фінансування тероризму;
- відмивання корупційних доходів;
- розкрадання бюджетних коштів та підприємств, які перебувають у державній власності;
- легалізація доходів від злочинів пов'язаних з ухилянням від сплати податків, використання готівки у протизаконних схемах відмивання;
- легалізація коштів отриманих в процесі шахрайського заволодіння активами та/або коштами фізичних чи юридичних осіб;
- відмивання коштів, які були отримані від злочинів у комп'ютерній сфері (кіберзлочинність)

Згідно з чинним законодавством нашої держави уповноважений орган у сфері фінансового моніторингу із співпрацею з іншими правоохоронними органами здійснює діяльність з протидії та попередження фінансування тероризму та сепаратизму[9].

Протягом 2021 року Держфінмоніторинг передав до відповідних правоохоронних органів 109 матеріалів з них 86 рахуються як узагальнені а 26 як додаткові, про здійснені фінансові операції особами, які за інформацією правоохоронних органів, що так чи інакше можуть бути причетні до фінансування тероризму або сепаратизму; інформацію про осіб, які у своїх закликах привселюдно закликають до державного перевороту, скидання влади, зміни меж кордону. Також уповноважений орган надіслав дані про осіб, щодо яких застосовано санкції, зокрема:

- 49 матеріалів з яких 42 це узагальнені а 7 додаткові, які несуть в собі інформацію про здійснену фінансову діяльність 118 фізичними особами та 78 юридичними особами, які підпадають під підозру фінансування тероризму;

- 29 матеріалів з яких 12 це узагальнені а 17 додаткові, котрі фіксують зв'язок здійснення фінансових операцій 15-ма фізичними особами і 66-ми юридичними особами із загрозою національній безпеці та обороні України;
- 20 матеріалів з яких 19 це узагальнені а 1 додатковий, про 76 фізичних осіб, які мають підозру на вчинення кримінальних правопорушень таких як найманство, загроза суверенітету України та дії щодо створення воєнізованих або збройних формувань, які не передбачені законом;
- 11 матеріалів 10 з яких узагальнені а 1 додатковий, про здійснення фінансових операцій 22-ма фізичними особами, які мають підозру на фінансування міжнародних терористичних угруповань та організацій або екстремістських груп;
- Із 109 спеціальних матеріалів, які в свою чергу були використані Держфінмоніторингом про проведені дослідження:
  - в 98 матеріалах з яких 75 узагальнених а 23 додаткові, були використані дані, які були надані від СБУ, ОПГ, НПУ і ДБР;
  - 28 матеріалів з яких 17 узагальнених та 11 додаткових, які містили в собі факти та докази певних зв'язків з країною-терористом російською федерацією. Матеріали були направлені у відповідні органи а саме в СБУ та ОПГ;
  - 5 матеріалів з яких 3 узагальнені а 2 додаткових, які несли в собі інформацію про припинення фінансових операцій. Результат 340 рішень, прийнятих уповноваженим органом – блокування коштів у розмірі майже 1 млн. гривень

Окрім цього Держфінмоніторинг передав інформацію про здійснення фінансової операції особою, яка знаходиться в санкційному списку OFAC до Державної Фіскальної Служби[1].

Можна зазначити основні інструменти, які були використані в цих направлених матеріалах:

- готівка;
- електронні платіжні системи;
- перекази між країнами;
- платіжні картки;
- фінансування під виглядом фінансової допомоги;
- неформальна, розрахункова система, побудована на грошових переказах шляхом електронних повідомлень через пошту, факсу або телефонними дзвінками.

Можна переглянути приклад вчинення такого злочину через НПО (неприбуткову організацію)

В процесі своєї діяльності зокрема розслідування, Держфінмоніторингом було виявлено схему із залученням іноземних благодійних фондів, які фінансували НПО та українські підприємства за допомогою грантів, що в подальшому передбачало перерахунок на рахунки юридичних та/або фізичних осіб [Додаток Ж] [9]

Відмивання корупційних доходів

Держфінмоніторинг при здійсненні фінансових розслідувань, спрямовує свої сили та методи на виявлення злочинних доходів отриманих шляхом корупції.

За 2021 рік уповноважений орган направив до правоохоронних органів 160 матеріалів з яких 44 займають узагальнені, а решта 116 додаткові, що можуть мати потенційний ризик корупційних злочинів, а саме до:

- Національного антикорупційного бюро – 110 матеріалів, з яких 36- це узагальнені, а 74 додаткові;
- Державного бюро розслідувань – 15 матеріалів ,з яких 6- це узагальнені, а 9 додаткові;
- Офісу генерального прокурора – 5 матеріалів, з яких 1- це узагальнений, а 4 додаткові;
- Національної поліції України – 2 матеріали, що є додатковими та узагальненими;
- Служби безпеки України – 27 матеріалів, що є і узагальненими і додатковими;

- Державної фіскальної служби – 1 узагальнений матеріал.

Загалом у всіх поданих матеріалах до спеціальних органів про вчинення фінансових операцій, які можуть мати в собі підозру на легалізацію доходів отриманих від корупційних схем та діянь або інших злочинів передбачених Кримінальним кодексом України, сума потенційних злочинів становить – 9,3 млрд. гривень. Цікавий факт, що особи котрі були залучені до таких схем, у цих 160 матеріалах були випадки фігурування людей, котрі займали посади в державних структурах або органах місцевого самоврядування.

У процесі своїх злочинних діянь та приховуванні реального джерела походження таких коштів і спробах їх легалізувати, зловмисники використовували такі інструменти як:

- фінансові позики;
- депозити;
- готівку;
- цінні папери.

За допомогою проведеного розслідування правоохоронним органом та Держфінмоніторингом було виявлено злочинну схему, яка мала в собі ціль приховати реальне походження незаконно одержаних грошей [Додаток Ж][9]

Аналіз операцій, пов'язаних з бюджетними коштами та іншими активами що перебувають у власності держави

Протягом 2021 року Держфінмоніторинг разом у співпраці із правоохоронними органами, направив 64 матеріали з яких 63 є узагальненими а 1 додатковим в яких містилися факти здійснення правопорушень із зловживань бюджетними активами.

У зазначених матеріалах, вказана сума здійснених фінансових операцій що можуть мати підозру на порушення законодавства у цій сфері, вона еквівалентна майже 2 млрд. гривень. Залучені державні кошти становлять – 5,4 млрд. гривень.

Інформація у цих матеріалах вказувала на протиправні дії з розкрадання бюджетних коштів та визначала основні шляхи, якими користувалися злочинці а саме:

- використання компаній-нерезидентів, у певних випадках з ознаками фіктивності;
- поділ коштів між суб'єктами господарювання, які є пов'язані;
- зарахування коштів на поповнення депозиту;
- незаконне та безпідставне привласнення активів що є у власності держави в негрошовій формі;
- підвищення цін при здійсненні різного роду закупівель.

В ході своїх зlodіянь та схем порушники закону використовували такі інструменти:

- договори про фінансові позики;
- придбання корпоративних прав;
- договори фрахту;
- готівка;
- здійснення виплат винагород агентам;
- депозити;
- кредити;
- страхування фінансових ризиків;
- дивіденди;
- здійснення транзитних операцій;
- «скрутки»

Правоохоронні органи разом і уповноваженим органом у процесі здійснення фінансового розслідування виявили злочинну схему з розкрадання коштів з бюджету, які були направленні на будівництво доріг [Додаток Ж] [9].

За 2021 рік Держфінмоніторинг передав 56 матеріалів з яких 32 є узагальненими а 24 додаткові, до правоохоронних органів, які містили в собі інформацію про фінансові операції із зняття готівки.

Сума таких фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією складає 25,4 млрд. гривень.

Цю суму можна поділити на сфери застосування зняття готівкових коштів а саме:

- 17,8 млрд. грн. – закупівля металобрухту;
- 3,9 млрд. грн – видача грошей;
- 2,4 млрд. грн. – оплата товарів/послуг;
- 0,1 млрд. грн. – інші цілі.

«Зустрічні потоки»

Держфінмоніторинг здійснював аналіз та проводив дослідження, метою яких було виявлення фактів співпраці з центрами конвертації коштів, які якимось чином можуть бути пов'язані з механізмом «зустрічних потоків». Сума проконвертованих коштів згідно матеріалів складає – 22,9 млрд.

Можна розглянути на прикладі та проаналізувати схему використання «зустрічних потоків». [Додаток Ж][9]

Шахрайське заволодіння коштами фізичних та юридичних осіб

Протягом 2021 року Держфінмоніторинг направив 203 матеріали з яких 195 це узагальнюючі а 8 додаткові, до спеціалізованих державних структур а саме до НПУ, СБУ і ОГП, які несли в собі інформацію про здійснення шахрайського заволодіння активами фізичних або юридичних осіб, котрі були обмануті правопорушниками. В переданих матеріалах, які несуть в собі підозру на здійснення протиправних діянь спрямованих на власне збагачення та подальшу легалізацію таких коштів зазначена сума в 800 млн. грн..

В ході розслідування було визначено основні шляхи заволодіння чужими коштами, а саме:

- використання дистанційних методів інформаційного зв'язку (телефонне шахрайство, розвідування конфіденційної інформації про секретні коди, номери рахунків, примус переказу коштів);
- шахрайство за допомогою соціального месенджера «Telegram»;
- використання приватних акаунтів мобільних банків;
- використання «MiningExpress» для розрахунку криптовалютою;
- використання міжнародних платіжних сервісів для переказу коштів;
- махінації з здачею в оренду житла, на якого немає прав та документів;

- послуги з продажу та розмитнення авто;
- купівля/продаж товарів та послуг через інтернет.

Злочинці використовували такі фінансові інструменти як:

- товари/послуги;
- міжнародні трансакції;
- інвестиції;
- готівка.

З метою розуміння функціонування схеми потрібно розглянути її на прикладі та проаналізувати дії та методи злочинців. [Додаток Ж][9]

Злочини в комп'ютерній сфері (кіберзлочинність)

За 2021 рік Держфінмоніторинг зафіксував 13 випадків щодо незаконного привласнення коштів шляхом здійснення кіберзлочинів.

В 2021 році уповноважений орган сформував та передав до НПУ, СБУ та ДФС 22 матеріали з яких 19 це узагальнені а 3 додаткові, які фіксували підозру на скоєння злочинів пов'язаних із списанням грошей з рахунків осіб без їхньої згоди та відома. В цих матеріалах, які підтверджують скоєння таких правопорушень зазначена сума в 71,6 млн. грн.. Несанкціоноване отримання доступу до акаунтів та рахунків клієнтів, проводилось за допомогою неправомірного та незаконного втручання в комп'ютерні бази з віддалених точок з використанням інтернету а саме:

- застосування шкідливого ПЗ;
- злом акаунтів електронної пошти для відправлення підроблених документів;
- копіювання sim-карти мобільного оператора з метою доступу до акаунту мобільного банкінгу на який було зареєстровано цей номер;
- недійсного формування платіжок з носіїв, які мають різні IP-адреси;
- застосування віддаленого управління мобільним банкінгом;
- використання міжнародних сервісів з послуг міжнародного переказу.

В своїх злочинних діях використовувалися такі фінансові інструменти:

- фінансова допомога;
- товари/послуги;
- готівка;
- міжнародні перекази;
- платіжні картки.

Злочинні дії можна розглянути на прикладі схеми із застосуванням хакерської атаки з метою заволодіння коштами компаній-нерезидентів (Додаток Ж).

Отже, на сьогоднішній час існує велика кількість злочинних, що несуть в собі ризик відмивання коштів. До таких правопорушень залучаються суб'єкти з різних сфер господарювання з метою приховування реального джерела походження коштів. Такі схеми вражають своїм масштабом, оскільки нерідко до них залучені юридичні особи з іноземною реєстрацією.

Висновки до розділу 2

За результатами проведеного аналізу особливостей забезпечення методів боротьби з незаконним збагаченням та фінансуванням тероризму, можна побачити що злочинність у нашій країні, яка пов'язана із відмиванням доходів, корупції, розкрадання бюджетних коштів існує у достатньо великих масштабах.

Згідно звіту діяльності уповноваженого державою органу з питань фінансового моніторингу можна побачити що злочини у цій сфері здійснюються весь час. Проте слід зауважити що є позитивна прогресія у їхньому рівні зниження кожного року. При чинному законодавстві з усіма нормативно-правовими актами, які забезпечують регулювання фінансових та господарських відносин між суб'єктами слід очікувати постійну тенденцію на зменшення такого роду правопорушень.

Отримання належної інформації в достатній кількості забезпечує проведення вдалого розслідування по діяльності суб'єкта що в свою чергу забезпечить необхідну доказову базу скоєння злочину. Існує

безліч схем щодо скоєння таких злочинів і деякі вражають своїм масштабом.

Мета Держфінмоніторингу полягає у виявленні підозрілих фінансових операцій та їх протидію саме на всіх рівнях. В Україні також є багато органів, які займаються виявленням злочинців на вищих рівнях, тобто посадовців у радах, суддів, прокурорів та усіх хто слідкує за дотриманням закону а сам ним нехтує. Звичайно що наша системи протидії не є досконала, проте все йде до цього. Наш уповноважений орган з питань фінансового моніторингу працює над своїм покращенням весь час шляхом міжнародного навчання та розробки власних методів і підходів до протидії здійсненню такого роду злочинів.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ ШЛЯХИ БОРотьБИ З ЛЕГАЛІЗАЦІЄЮ (ВІДМИВАННЯМ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, І ФІНАНСУВАННЯМ ТЕРОРИЗМУ НА МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ

3.1. Міжнародний досвід боротьби з легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму

Проблема легалізації злочинних доходів знайома усьому світу. Є країни де ситуація з такими видами злочинів краща а є країни де гірша. Це зумовлено багатьма факторами але все відштовхується від рівня економічного розвитку та законодавства окремої держави. В деяких державах рівень злочинності є дуже високим що і відображається на житті її громадян. Але потрібно зазначити що не дивлячись на розвиток та прописані закони в межах держави, немає таких у яких злочини з легалізації доходів не здійснюються. Є менший рівень злочинності але немає держави де він дорівнює нулю.

Багато держав зіштовхнувшись з такою проблемою як відмивання злочинних доходів та фінансування тероризму створили власні служби та правоохоронні органи, які спеціалізуються на виявленні та протидії такого роду злочинів. Але порушення закону немає кордонів, що змусило іноземні підрозділи фінансової розвідки взаємодіяти та співпрацювати одна з одною. Нажаль і цього виявилось замало, оскільки ризик відмивання зростає, тому було прийнято рішення про створення організацій з міжнародним визнанням. Їх основною метою є розробка правил, обмежень, рекомендацій, які будуть слугувати міжнародним мірилом рівня злочинності у сфері легалізації незаконно одержаних коштів.

Існує відносно невелика кількість організацій, які визнані цивілізованим світом та які безпосередньо працюють у сфері протидії

легалізації брудних грошей. Вони зарекомендували себе як організації, які зберігають економічний нейтралітет та не надають нікому переваг.

Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) – це міжурядовий орган, який був заснований у 1989 році Міністрами що входять до складу країн-членів. Основною задачею органу є встановлення та розробка стандартів і заохочення здійснення ефективних правових, нормативних та оперативних методів та заходів що несуть в собі ціль протидію легалізації брудних коштів, фінансування тероризму та іншим чинниками які можуть загрожувати цілісності міжнародної фінансової системи[31].

Основний документ, який регламентує алгоритм дій держави, що хоче покращити та зменшити злочинну діяльність пов'язану із відмиванням коштів – це Рекомендації FATF (Додаток 3)[35]. Вони виступають в ролі міжнародних стандартів, які вимагають країни для економічної співпраці та залучення закордонних інвестицій. Рекомендації несуть в собі сукупність дій та правил щодо протидії відмиванню грошей отриманих шляхом незаконного збагачення та фінансуванню тероризму.

Оскільки в країнах може відрізнятись правова, адміністративна, фінансова, операційна та інші системи, які залучені до перешкоджання легалізації злочинних доходів тому не всі здатні інтегрувати одні й ті самі методи та заходи в свою державу. Тому Рекомендації FATF виступають в ролі міжнародних стандартів, котрі країни мають виконувати згідно власної законодавчої бази. Вони встановлюють перелік заходів для виконання країнами з метою покращення ситуації з боротьбою відмиванню грошей а саме, для:

- визначення ризиків і створення політики та алгоритму дій на національному рівні;
- внесення необхідних заходів для переслідування та відслідковування дій що несуть в собі ризик відмивання коштів та фінансування тероризму;
- розробка системи протидій для економічного на фінансового секторів;

- створення або модернізація наявних правоохоронних органів та надання повноважень щодо нагляду та розслідуванню суб'єктів первинного фінансового моніторингу;
- забезпечення відкритості та прозорості інформації що стосується бенефіціарної власності про фізичних або юридичних осіб;
- заохочення до співпраці з міжнародними органами.

Перші сорок Рекомендацій FATF було розроблено у 1990 році, з метою боротьби з кримінальними елементами, які здійснювали діяльність у сфері продажу наркотиків використовуючи при цьому міжнародну фінансову систему. Боротьба з фінансуванням та поширенням тероризму є дуже важким завданням, яке ставлять перед собою усі цивілізовані країни. Якщо розібратись в такому питанні як відмивання доходів, то можна виявити, що воно має дуже глобальний характер і де може бути задіяна будь-яка сфера діяльності що приносить прибуток[31].

Стандарти FATF містять в собі не лише тільки Рекомендації а і Пояснювальні записки що детально описують термінологію що є в них. Методи та дії що регламентують Рекомендації, повинні бути дотримані всіма країнами-членами FATF, а їх впровадження та виконання оцінюється Взаємною оцінкою і оцінкою Міжнародного Валютного Фонду та за участю Світового банку беручи за основу спільну методологію FATF та її оцінку.

Також завдання FATF полягає у тісній та конструктивній співпраці з приватним сектором, суспільством та з усіма зацікавленими сторонами, з огляду на партнерство для забезпечення цілісності фінансової системи. Оновлення та доповнення Рекомендацій та Стандартів не зупиняється ні на мить оскільки ринок розширюється разом із тим виникають нові загрози фінансовій безпеці[31].

У 1997 році було засновано Комітет експертів Ради Європи із взаємної оцінки протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, діяльність якого регулювались таким нормативно-правовим актом на основі загальних положень Резолюції Res(2005) 47 про здійснення діяльності самим комітетом

та органами, які входять у підпорядкування включаючи їхні завдання та методи[21].

1 січня 2011 року визначено новий статут, який регламентує незалежність механізму моніторингу Комітету MONEYVAL в межах Ради Європи з безпосереднім підпорядкуванням Комітету Міністрів Ради Європи[32]. Під час засідання Комітету 28 березня 2019 року прийнята Резолюція №2462 в якій затверджено Статут що регламентує оцінку заходів протидії легалізації злочинних доходів та фінансування тероризму (MONEYVAL)[32]. Можна виділити основні аспекти а саме:

- виділення самого тероризму як факту скоєння злочину проти людства та визначення його як найбільш серйозної загрози для міжнародного миру та безпеці та акти скоєні терористами не мають ніяких виправдань чи пояснень;
- відповідальність за попередження та своєчасне виявлення підготовки до скоєння терористичних актів лежить цілком та повністю на плечах держав-членів та на спеціально уповноважених органах що їм підпорядковуються, тому закликають якомога швидше долучатись до конвенцій та співпраці з міжнародними органами, які протидіють усім проявам тероризму;
- в обов'язковому порядку притягнення до відповідальності перед законом осіб, які були залучені до скоєння, підготовки чи фінансуванню терористичних актів;
- погоджувати будь-які прийняті міри та заходи щодо боротьби з тероризмом з міжнародним правом та по правам людини;
- забезпечення здійснення перевірок фінансових операцій на предмет виявлення підозри фінансування тероризму;
- встановлення боротьби на економічному рівні шляхом заморожування активів та накладання санкцій.

До міжнародних стандартів, що мають дотримуватися країни-члени відносяться Рекомендації FATF (Додаток 3)[35], Конвенції ООН про

боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин (1988), Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, Конвенції ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму[16], Директиви Європейського Парламенту та Ради про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму та інші превентивні заходи та Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних незаконним шляхом [13], укладених в рамках Ради Європи.

До основних методів здійснення своєї діяльності Комітетом MONEYVAL слід віднести оцінку на відповідність дотримання країн-членів визначених міжнародних стандартів у таких сферах як правова, фінансова та правоохоронна, їх дослідження з метою надання експертної оцінки .

Також організація здійснює типологічні дослідження у цій сфері з метою новачії та актуалізації систем та методів протидії та попередження злочинів з легалізації незаконних коштів та фінансування тероризму[21].

Статус спостерігача в цьому Комітеті мають такі органи[32], організації та країни, котрі є уповноваженими надсилати кандидатів від себе а саме:

- Парламентська Асамблея Ради Європи, Європейський Комітет із проблем злочинності, Банк розвитку Ради Європи, Конференція Сторін Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму (CETS 198);
- Європейська Комісія та Генеральний Секретаріат Ради Європейського Союзу;
- Країни зі статусом спостерігача Ради Європи (Мексика, Канада, Японія, США).

Комітет MONEYVAL при здійсненні своєї діяльності, для покращення та оновлення методів боротьби із таким родом злочинності та для обміну інформації та співпраці взаємодіє з такими організаціями як:

- Секретаріат Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмивання грошей (FATF).
- Інтерпол (Міжнародна організація кримінальної поліції) до складу входять 195 країн, які працюють разом для покращення безпечного середовища в світі. Підпорядковується Генеральній Асамблеї. У її розпорядженні 19 поліцейських баз у яких міститься інформація про злочини та злочинців та надають доступ до них країнам у режимі реального часу[26].
- Міжнародний Валютний Фонд (IMF) – агентство ООН, створене 29-ма країнами для регулювання валютно-кредитних відносин що виникають при взаємодії між країнами-членами та забезпечення допомоги при дефіциті балансу шляхом затвердження для них кредитів на довгий або короткий терміни в іноземній валюті. До складу входить 188 країн. До основних функцій Фонду слід віднести кредитування, сприяння розширенню грошової торгівлі, співпраця у міжнародній грошовій політиці та вирівнювання обмінних валютних курсів[25].
- Управління ООН з наркотиків і злочинності – засноване у 1997 році шляхом об'єднання вже наявних структур а саме Центру з міжнародного запобігання злочинності і Програми ООН з міжнародного контролю за наркотиками. Це було здійснено з метою створення єдиного органу ООН для протидії злочинності, виробництвом та поширенням наркотичних засобів, тероризмом, корупцією, торгівлею людьми[30].
- Комітет ООН з протидії тероризму – з 1960 року працює над об'єднанням країн світу для протидії поширенню тероризму. Сформовано більше 20-ти Резолюцій щодо методів та систем протидії тероризму. Постійно оновлюють нормативну базу оскільки злочини у цій сфері відбуваються постійно та методи мають змінюватись бо терористи шукають нові можливості отримувати фінансування[31].
- Світовий банк - міжнародне співтовариство країн засноване у 1944 році[29]. До складу входить 184 країни. Банк надає позики для країн-

- членів на цільові проекти спрямовані на розбудову економічної, освітньої, медичної та інших сфер.
- Європейський банк реконструкцій та розвитку – міжнародна фінансова організація з найвищим кредитним рейтингом (AAA), заснована у 1991 році. До складу входять 69 країн. Основна діяльність – інвестування у приватні проекти, які несуть в собі ціль розвитку та розбудови країни. Надає міжнародні кредити на пільгових умовах з державними гарантіями та може здійснювати кредитування потреб приватних підприємств за комерційних умов[24];
  - Група наглядачів Міжнародного фінансового центру – важливий учасник міжнародної системи фінансів, зазвичай визначається як глобальне місто, яке в собі налічує велику кількість банків міжнародного значення. В Україні це – Київ, Львів, Одеса, Харків, а у світі це найпотужніші фінансові центри а саме Лондон, Токіо, Франкфурт, Париж та інші.
  - Егмонтська група підрозділів фінансової розвідки – міжнародна фінансова група, діяльність якої спрямована на протидію злочинів пов'язаних із відмиванням «брудних» грошей. Основний вид діяльності – проведення засідань із підрозділами фінансової розвідки по всьому світі для пошуку та впровадження актуальних методів попередження такого роду криміналу та сприяє розвитку систем протидій на національних рівнях країн-членів.[22]
  - Євразійська група з протидії легалізації злочинних доходів та фінансування тероризму - регіональний орган по типу FATF, створений у 2004 році та є асоційованим членом FATF. Мета діяльності цієї організації полягає у зниженні терористичних загроз та збереження фінансової безпеки країн-членів і залучення їх до міжнародної системи з протидії легалізації незаконно одержаних грошових доходів. Діяльність здійснюють в межах стандартів FATF та інших міжнародних нормативних актів у цій сфері[23].

3.2. Напрями удосконалення боротьби з легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом і фінансування тероризму на міжнародному та національному рівнях

Для забезпечення стійкої та ефективної та головне актуальної системи протидії легалізації незаконно отриманих доходів та фінансування тероризму, Україна здійснила важливі дії а саме впровадження на національному рівні міжнародних стандартів іноземних організацій, які здійснюють свою діяльність у цій сфері. А саме перейняла та модернізувала ключові аспекти виявлення та аналізу операцій, котрі можуть нести в собі ризик таких злочинів.

Така система оцінки ризику дає необхідну інформацію для правоохоронних органів, фінансово-кредитних установ, Держфінмоніторингу для розуміння того факту чи в достатній мірі сформоване законодавство що має попереджувати загрози виникнення такого роду злочинів та чи пристосовані і дієві методи суб'єкта державного моніторингу.

Національна оцінка ризиків відіграє важливу роль у застосуванні протидії легалізації та фінансової безпеки країни в цілому. Тому ризики мають постійно досліджуватись для їх пом'якшення, врахування або ж їхнього нівелювання. Такий підхід до вирішення проблеми сприяє розробці рекомендацій та окреслення пріоритетних задач метою яких є посилення стійкості виділених сфер економічної діяльності та суб'єктів що можуть бути залучених до них.

Оцінка боротьби з легалізацією коштів здійснюється по різному. Один з методів такого роду оцінки включає в себе три елементи:

1. Дії та різного виду заходи спрямовані на запобігання відмиванню коштів через забезпечення адміністративно-правових норм в установах, котрі у випадку здійснення законної діяльності можуть отримати у своє володіння майно незаконного походження, забезпечення ефективного алгоритму

розпізнавання, запобігання та повідомлення спеціалізованих державних установ про підозрілі операції;

2. Визначені адміністративно-правові норми, які будуть застосовуватись по відношенню до правопорушників, які працюють у таких установах та не належно виконують свої обов'язки або не дотримуються своїх правових зобов'язань.
3. Затверджені на вищому рівні положення, яке визначає кримінальну відповідальність за здійснення легалізації незаконно одержаних коштів.

Конвенція Ради Європи, яка передбачає в собі дії щодо арешту, вилучення та конфіскації майна або доходів одержаних незаконним шляхом та фінансування тероризму в обов'язковому порядку вимагає дотримання від країн-членів Конвенції мір та заходів, які мають передбачати та протидіяти відмиванню брудних грошей з дотриманням міжнародно визнаних стандартів у цій сфері та Рекомендацій FATF.

Конвенція регламентує такий алгоритм дій щодо оцінки діяльності юридичних або фізичних осіб, які можуть бути залучені до різного роду схем з відмивання грошей, а саме[16]:

- В обов'язковому порядку встановлювати й перевіряти осіб та їхніх клієнтів і в окремих випадках здійснювати встановлення кінцевих бенефіціарів та здійснювати безперервну належну перевірку та оцінку ступеня ризику ділових відносин, спираючись на ризик-орієнтований підхід;
- Здійснювати інформування відповідних органів про підозри легалізації злочинних коштів при умові дотримання застережних заходів;
- Вживати усіх необхідних дій та заходів, зокрема зберігання даних, які ідентифікують клієнта та здійснені ним операції, розробка внутрішньої політики організації щодо методів та алгоритму дій персоналу на випадок виявлення фактів або підозр відмивання коштів.

Окрім цих важливих кроків, необхідними є також заходи спрямованні на збереження конфіденційності та нерозголошення інформації щодо виявлених та повідомлених підозрілих операцій до відповідних органів, та суворе

дотримання заборони про розголошення наявного або можливого спеціального розслідування на предмет виявлення злочину з відмивання коштів.

Важливими є і ті заходи що виявлятимуть факти вчинення транскордонного переміщення готівкових коштів у великих обсягах та відповідних платіжних засобів. Цей крок є дуже важливим оскільки готівка – найбільш використовуваний фінансовий інструмент зловмисниками при здійсненні всілякого роду махінацій з відмивання коштів для маскуванню джерела їх походження.

Конвенція також регламентує заходи, що мають бути застосовані до підрозділів фінансової розвідки а саме надання їм повноважень при здійсненні підозрілої операції на відмивання суб'єктом, призупиняти надання дозволу на проведення операції з ціллю здійснення аналізу та при потребі розслідування. Термін щодо призупинення такого роду операцій повинен регулюватися відповідними законодавчими актами та положеннями.

Згідно Базового Закону [18] можна ще виділити окремі аспекти які безпосередньо допомагають розслідуванню:

- створення посади, в обов'язки виконуючого буде входити моніторинг діяльності суб'єкта з метою оцінки ризику можливого його використання у схемах із відмивання грошей та забезпечення навчання і підготовку таким працівникам;
- необхідно встановити відповідний порядок щодо управління ризиками легалізації грошей і пом'якшення таких ризиків за певних умов, відслідковування підозрілих операцій та сповіщення про них у спеціалізований державний орган;
- здійснення в обов'язковому порядку моніторинг щодо виду та характеру діяльності нових або вже наявних власних клієнтів, у визначений термін, інформування суб'єкта державного моніторингу про операції з визначеним типом або було здійснено перевищення фіксованого ліміту або ж операція має наявні підозри;

- різностороння допомога уповноваженому органу у наданні інформації про діяльність клієнта;
- дотримання усіх вимог з обліку фінансових операцій клієнта та вжиття усіх необхідних заходів з протидії відмивання незаконно одержаних коштів;
- зупинка або здійснення моніторингу операцій на прохання суб'єкта державного моніторингу;
- підготовка та професійне навчання працівників для забезпечення опрацювань зобов'язання суб'єкта;
- безперервне подання інформації до спеціалізованого органу про здійснені фінансові операції суб'єктом, які перевищили фінансовий поріг а також мають підозру на можливе відмивання коштів.

Я пропоную розглянути Варшавську конвенцію та її заходи та методи щодо попередження здійснення злочинів у цій сфері, а саме основні принципи, якими мають керуватися усі суб'єкти, які утворюють систему з протидії відмиванню коштів та фінансуванню різного роду тероризму. Ось представлені актуальні положення цього нормативно-правового акту[35]:

1. Всі сторони дотримуються заходів щодо надання уповноваження їхнім суддям або іншим державним компетентним органам право на видачу певних розпоряджень що зобов'язують надати усі необхідні банківські та фінансові відомості або їх вилучення шляхом арешту або конфіскації активів та здійснення спеціального розслідування. Сторона повинна надавати усю необхідну інформацію без непогодження на підставі розголошу банківської таємниці.
2. Усі сторони мають змогу вживати усіх необхідних заходів, що дозволять їм:
3. визначати, власника що може бути як фізичною так і юридичною особою або бенефіціаром, який володіє одним або більшою кількістю рахунків усіх видів та в будь-якому банку, який знаходиться на її території і в такому випадку володіти достатньою інформацією про визначені рахунки;

4. отримувати інформацію про зазначені рахунки та здійснені фінансові операції, які були проведені у визначений період через один або декілька відомих рахунків включаючи дані про рахунки одержувача та відправника;
5. на протязі визначеного терміну відстежувати проведені фінансові операції, які були здійснені із залученням визначених рахунків;
6. нерозголошення банком своєму клієнту або іншим третім особам про проведений запит на отримання детальної інформації про здійснені операції або про здійснення розслідування по рахункам
7. Кожна сторона має у своєму розпорядженні можливість впровадження усіх законодавчих заходів, що можуть бути корисними для здійснення спеціальних слідчих методів, що мають ціль виявлення доходів від незаконного збагачення та збирання необхідних для справи доказів

В Україні згідно процедури, суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язується у випадках здійснення клієнтом підозрілих фінансових операцій на предмет легалізації злочинних доходів повідомити про це Держфінмоніторинг. Після здійснення аналізу на базі отриманої інформації та вже наявної по такому суб'єкту, якщо уповноважений орган вважає що необхідно провести розслідування такої справи, він має надіслати дані до спеціалізованого правоохоронного органу. Після такого кроку, правоохоронці починають кримінальне провадження та починають справу.

Проблема, яку потрібно вирішити щоб покращити ефективність роботи правоохоронних органів та зменшити ризик легалізації незаконно одержаних коштів є визначення саме головного предмету злочину.

Згідно міжнародних стандартів має бути можливість здійснювати розслідування та передбачатись кримінальна відповідальність за скоєні злочини у сфері відмивання як за окремий злочин. Основуючись на збагаченні особи з невідомих джерел або існуванню невідповідності у податкових звітах, правоохоронні органи можуть почати вести справу з легалізації навіть при умові відсутності фактів підтверджуючих здійснення предикатного злочину.

Справи що пов'язані із легалізацією злочинних коштів у багатьох випадках пов'язані із складнощами із збору необхідної інформації, яка має пов'язувати активи з здійсненням кримінальної діяльності або доводить що легалізовані гроші були одержані в результаті злочинів. Такий взаємозв'язок має бути доведений безпосередньо у судовому процесі при наявності необхідної доказової бази. Це вимагає проведення глибокого розслідування з методами відстеження руху грошей по рахунках пов'язаних осіб, до поки не буде встановлено зв'язку між активами та предикатним злочином[39].

Доведення такого зв'язку є дуже важливим етапом слідства, оскільки може нести в собі важливе значення для заходів, які використовують правоохоронці такі як надання доступу до закритої інформації, прослуховування та обшук.

Для покращення результатів роботи відповідних органів що займаються протидією легалізації доходів одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму потрібно визначити стратегію кримінального переслідування на етапі здійснення аналізу та дослідження, яка буде ґрунтуватись на відповідних принципах(Табл. 3.1).

Таблиця 3.1.

Принципи розслідування

Назва принципу	Суть принципу
Визначення цілі розслідування	Аналіз взаємозв'язків між підозрілими фіз. або юр. особами що є учасниками злочину(записи розмов, рахунки, стеження)
Виявлення юридичних осіб	Кримінальна відповідальність для юридичних осіб що здійснювали злочини з відмивання; визначення кінцевих бенефіціарів; припинення діяльності підставних організацій
Відстеження активів	Ідентифікація активів що мають підозру щодо їх походження (рахунки, дорогавартісне майно)
Прискорення розслідування	Розслідування метою якого є виявлення залучених суб'єктів
Документування непрямих злочинів	При обшуку або арешті вилучати необхіду для розслідування документацію
Підтримання публічного звинувачення в суді	Підготовка ключових доказових моментів для вироку суддів

Сформована автором на основі джерела [43]

При умові дотримання наведених принципів та модернізацію способу отримання необхідної інформації про діяльність суб'єкта та підтриманням співпраці між спеціальними органами не тільки в межах однієї країни, а і світу в цілому можна досягнути зменшення ризиків легалізації незаконних коштів на національному та міжнародному рівня.

Висновки до розділу 3

Отже, існує багато організацій, які спеціалізуються на протидії відмиванню «брудних» грошей та фінансуванню тероризму, які мають різні підходи і методи щодо вирішення цієї проблеми.

Міжнародна співпраця та обмін інформацією – ось головні засади успіху таких об'єднань. До їх складу входять країни майже усього світу що розуміють усю серйозність проблеми та необхідність її протидії. Нормативно-правові акти що створюються такими організаціями – є автоматично визнані усіма країнами-членами та мають бути застосовані з метою міжнародного визнання держави як економічно безпечна.

Проблема відмивання коштів та фінансування тероризму є актуальною для всього світу, тому країни докладають максимум зусиль для її вирішення та забезпечення безпечного середовища для її громадян. Роль міжнародних організації у вирішенні такого роду проблеми є ключовою, оскільки вона забезпечує співпрацю між країнами та через неї здійснюється обмін інформацією між підрозділами фінансової розвідки різних країн.

Також потрібно зазначити, що якою хорошою чи ефективною не була система протидії, зловмисники завжди шукають методи її обходу та уникнення відповідальності за скоєне. З цього випливає ключовий фактор, а саме: постійне оновлення підходів протидії та заходів моніторингу за здійсненими операціями.

Щоб створити середовище з мінімальним ризиком щодо скоєння такого роду злочинів потрібно завжди йти в ногу з часом і відмовлятися від

неефективних заходів що втратили свою актуальність з плином часу. Постійна розробка нових методів що можуть покращити систему протидії, є запорукою створення досконалого та безпечного економічного середовища.

Пошук нових джерел інформації, моніторинг здійснених операцій, покращення законодавства, співпраця між органами та народом, модернізація методів державного нагляду – ось що вимагається для досконалості системи протидії.

Держфінмоніторинг здійснює діяльність з попередження та виявлення такого роду злочинів доволі вдало, проте необхідність постійного оновлення методів та заходів є основним гарантом забезпечення й надалі успішної роботи.

ВИСНОВКИ

За результатами проведення дослідження в даній кваліфікаційній роботі можна зробити наступні висновки:

Проаналізувавши звіт діяльності, яку орган здійснював впродовж останніх років можна звернути увагу на успіх в протидії такого роду злочинам, оскільки спостерігається зменшення таких злочинів кожного року.

Згідно аналізу усіх методів та заходів, які застосовує Держфінмоніторинг можна виявити, що відмивання коштів та фінансування тероризму є серйозними загрозами для фінансової безпеки держави. Здійснюючи протидію на усіх рівнях уповноважений орган забезпечує репутацію нашої країни як порядної та безпечної для інвестування закордонними інвесторами.

Також, це показало, якою ефективною є співпраця не тільки на національному рівні в межах держави, а й на міжнародному рівні, оскільки це надає контролюючому органу цінну інформацію для формування досьє по окремому суб'єкту. Це допомагає дізнатися усі аспекти справи з метою прийняття управлінських рішень.

Дане дослідження показало, що сьогодні є безліч схем, які застосовуються зловмисниками, що несуть в собі ціль приховати справжнє джерело походження коштів або кінцевого отримувача. До таких злодіянь можуть бути залучені суб'єкти, що здійснюють свою діяльність в абсолютно різних сферах та можуть знаходитись за межами держави. Через вдалу роботу підрозділів фінансової розвідки по всьому світі їх швидко виявляють і притягують до відповідальності винних осіб, але постійно з'являються нові схеми, тому робота таких органів не припиняється ні на мить.

Важливу роль у цьому питанні відіграє міждержавна взаємодія, оскільки при цьому збільшуються шанси виявити або попередити виникнення загроз відмивання доходів або фінансування тероризму. Постійний пошук нових підходів та методів в поєднанні з міжнародним

навчанням осіб, на яких покладена така місія є основою для безпечного фінансового середовища у світі.

Оновлення методів та підходів щодо фіксування та виявлення таких злочинів є основним напрямком руху до створення дієвої та ефективної системи що має перешкоджати здійсненню таких правопорушень. Дотримання норм та рекомендацій що були розроблені міжурядовими органами щодо запобігання та протидії є також одним із ключових аспектів для покращення роботи спеціалізованих правоохоронних органів.

Після проведеного мною дослідження у цій сфері, можу представити вам ряд рекомендацій, що на мою думку покращить становище нашої економічної безпеки:

- На міжнародному рівні:
  - постійне оновлення методів виявлення операцій що несуть загрозу відмивання або фінансування тероризму;
  - постійний моніторинг операцій, які здійснюються між країнами та перевищують встановлений ліміт;
  - ефективна співпраця між підрозділами фінансової розвідки між собою;
  - обмін інформацією щодо розслідувань, які проводять спеціальні органи;
  - нагляд за дотриманням норм та рекомендацій країнами-членами;
  - залучення до співпраці нових країн, які не входять до списку членів;
  - постійне міжнародне навчання;
  - розробка заходів щодо формування делегацій, які будуть здійснювати управління та налаштування системи протидії в країні, якій це необхідно;
- На державному рівні:
  - нагляд за дотриманням міжнародних норм та рекомендацій на національному рівні;
  - постійне оновлення методів та актуалізації підходів щодо виявлення та перешкоджанню здійсненню таких злочинів;
  - заходи щодо міжнародного навчання персоналу;
  - регулювання обігу готівки;

- декларування доходів всіх громадян;
- обмін необхідною інформацією між державними структурами для проведення необхідного дослідження;
- забезпечення відкритості та прозорості роботи відповідних органів;
- взаємодія органів з народом, для збору необхідної інформації;
- розкриття банківської таємниці для уповноважених органів;
- забезпечення необхідним апаратним устаткуванням суб'єктів, що здійснюють підприємницьку діяльність;
- зменшення рівня економіки що перебуває в тіні шляхом зниження податкового навантаження;
- передбачити серйознішу відповідальність за здійснення таких злочинів

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму): *Рекомендації Міністерства Економіки України*. Київ, 2021. 10 с.
2. Баранов Р.О. Сучасні схеми відмивання злочинних доходів у світі та в Україні. Збірник наукових статей Національної академії державного управління при Президентові України. Київ: Благо, 2019. 65 с.
3. Визначення та принципи фінансового розслідування: *Посібник щодо деяких аспектів здійснення фінансових розслідувань*. Київ: ДІА-ЄС, 2019. 15.
4. Глущенко О.О., Семен І.Б. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг: ризик-орієнтований підхід: монографія/ за заг. ред. д-ра ек. наук, проф. Р.А. Слав'юка. Київ: УБС НБУ, 2014. 386 с.
5. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2018/843 від 30 травня 2018 року про внесення змін до Директиви (ЄС) 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей. Міжнародний документ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_010-18#Text.
6. Дослідження тіньової економіки в Україні: Сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini-ayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuvaye-v-tini>.
7. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні у січні-вересні 2021 року. *Тіньова економіка. Аналітична записка*. Міністерство Економіки України. №21, к-сть ст. 14. 5 с.
8. Заставний А.Л. Курдська проблема в міжнародних відносинах на близькому сході. *Вісник Київського національного економічного університету*. №3 (28) 2019. 3 с.
9. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2021 рік. URL: <https://www.sdfm.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2021ua.pdf>

10. Звіт Офісу Генерального прокурора про скоєні злочини в економічній сфері 2013-2022 рр. URL: <https://gp.gov.ua>
11. Звіт Офісу ООН з координації гуманітарних питань. Світовий індекс тероризму 2022. URL: <https://www.unocha.org>
12. Керівництво з ризик-орієнтованого підходу для спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу. ОБСЄ. Київ, 2020. 31 с.
13. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму №994_а34 від 01.06.2011. Міжнародний ратифікований документ дата ратифікації 17.10.2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text
14. Леонов С.В., Бойко А.О. Систематизація та характеристика існуючих схем легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2019. №1(92). 35-45 с. URL: <http://journal.puet.edu.ua/index.php/nven/article/viewFile>
15. Марчук Р.П. Боротьба з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму: *Навчальний посібник*. / Р.П. Марчук, О.І. Попов, В.А. Онисьєв: Міжнародно-правові акти і стандарти. Київ: Міжнародна агенція «БІЗОН», 2008. 384 с.
16. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму N 149-IV від 12.09.2002. Конвенцію ратифіковано із заявою Законом N 149-IV від 12.09.2002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#Text
17. Міжнародні стандарти (витяги) щодо критеріїв/показників/індикаторів ризикових операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення. Держфінмоніторинг України. Київ, 2020. 56 с.
18. Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та

- фінансування зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 №361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
19. Про затвердження Критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму: Наказ Міністерства Фінансів України від 08.07.2016 р. №584. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1047-16#Text>
  20. Про затвердження Типологій легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: Наказ державної служби фінансового моніторингу України №264 від 26.12.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0264827-11#Text>
  21. Офіційний сайт Держфінмоніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua>.
  22. Офіційний сайт Екмонтської групи. URL: <https://egmontgroup.org>
  23. Офіційний сайт Євразійської групи з протидії легалізації злочинних доходів і фінансування тероризму. URL: <http://www.eurasiangroup.org>
  24. Офіційний сайт Європейського банку реконструкції та розвитку. URL: <https://www.ebrd.com>
  25. Офіційний сайт Міжнародного Валютного Фонду (IMF). URL: <https://www.interpol.int>
  26. Офіційний сайт Міжнародної Поліції (INTERPOL). URL: <https://www.interpol.int>
  27. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/monitoring>
  28. Офіційний сайт комітету ООН з протидії тероризму. URL: <https://www.un.org>
  29. Офіційний сайт Світового банку. URL: <https://www.worldbank>
  30. Офіційний сайт Управління ООН по боротьбі з наркотиками. URL: <https://www.unodc.org>
  31. Офіційний сайт FATF. URL: <https://www.fatf-gafi.org>
  32. Офіційний сайт MONYVAL. URL: <https://www.coe.int/en/web/moneyval>

33. Положення про Державну службу фінансового моніторингу України: Постанова Кабінету Міністрів України №537 від 29.07.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-%D0%BF#Text>
34. Проти фінансування тероризму: Резолюція Ради Безпеки ООН №2462 від 16.04.2019. URL: <https://fiu.gov.ua>
35. Рекомендації FATF. Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму, та розповсюдженням зброї масового знищення від 10.02.2018 №18. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/5%20round%20FATF.pdf>
36. Ричардсон І., Мартін І. *Посібник з питань виявлення, розслідування та кримінального переслідування відмивання коштів*. Рада Європи, 2021. 144 с.
37. Трубій Я. *Вирішення міграційної кризи- щасливе майбутнє Європи. Збірник тез доповідей міжнародної наукової конференції*. Луцьк: Надстир'я, 2017. 88 с.
38. Цивільний Кодекс України №435-IV від 10.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
39. Чернявський С.С. *Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні. Методичні рекомендації/ С.С. Чернявський, О.Є. Користін, В.А. Некрасов та ін.* Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2017. 164 с.
40. Шлемба М. *Соціокультурні аспекти еміграції у Франції 2015-2016 рр.* Збірник наукових статей. Київ: Зоря, 2020. 9 с.

ДОДАТКИ